

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Manca DEKLEVA

**POTREBE STANOVALCEV KOT IZHODIŠČE ZA
VREDNOTENJE KAKOVOSTI BIVALNEGA
PROSTORA**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Manca DEKLEVA

**POTREBE STANOVALCEV KOT IZHODIŠČE ZA VREDNOTENJE
KAKOVOSTI BIVALNEGA PROSTORA**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**NEEDS OF RESIDENTS AS THE STARTING POINT FOR QUALITY OF
RESIDENTIAL AREA EVALUATION**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2012

Diplomsko delo je zaključek univerzitetnega študija krajinske arhitekture. Opravljeno je bilo na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Mojco Golobič in za recenzenta prof. dr. Marka Poliča.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Ana Kučan
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko
arhitekturo

Član: prof. dr. Mojca Golobič
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko
arhitekturo

Član: prof. dr. Marko Polič
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Spodaj popisana se strinjam z objavo svojega diplomskega dela na spletni strani digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je delo, ki sem ga oddala v elektronski obliki, identično tiskani verziji.

Manca Dekleva

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 711.581:159.937(497.4)(043.2)
KG	stanovanjska naselja/zadovoljevanje potreb/kakovost bivanja/stanovanjska gradnja/krajina/Dol pri Ljubljani/Brezovica
AV	DEKLEVA, Manca
SA	GOLOBIČ, Mojca (mentorica)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2012
IN	Potrebe stanovalcev kot izhodišče za vrednotenje kakovosti bivalnega okolja
TD	Diplomsko delo (Univerzitetni študij)
OP	X, 63, [5] str, 27 pregl., 18 sl., 1 pril., 28 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Pri izgradnji človekovih bivališč je potrebno upoštevati veliko lastnosti širše in ožje okolice, da bi bilo bivanje čim bolj kakovostno in bi človeku omogočalo zadovoljevanje čim več njegovih potreb. Za nekatere lastnosti obstajajo določena merila, kako jih ovrednotiti, pri nekaterih lastnostih, ki omogočajo zagotavljanje višjih človekovih potreb in hkrati vplivajo na privlačnost nekega prostora, pa je težje objektivno opredeliti kakovost prostora. V sledečem diplomskem delu smo poskušali postaviti merila za vrednotenje tistih kakovosti v prostoru, ki zagotavljajo človekove potrebe in s tem povečujejo privlačnost nekega prostora. Za osnovo je bila uporabljena Maslowova lestvica človekovih potreb, ki je bila prirejena za prostorski kontekst. Merila smo uporabili na primeru dveh naselij: eno, ki je nastajalo bolj načrtno in drugo, ki se je razvijalo bolj sproščeno. Poskušali smo ugotoviti razlike oziroma podobnosti med njima v smislu zagotavljanja človekovih potreb v krajini. Najprej smo glede na nova merila objektivno opisali stanje v obeh naseljih. Poleg tega smo s pomočjo vprašalnika pridobili še subjektivne ocene zaznav stanovalcev. Na koncu smo rezultate med seboj primerjali. V naših analizah je vpliv krajine na zagotavljanje potreb pri nekaterih parametrih prišel do izraza bolj, pri drugih pa malo manj. Smo pa na primerjavi dveh naselij ugotovili, da si lahko z grajeno strukturo in umeščanjem drugih grajenih elementov na mikro ravni občutno izboljšamo ali pa poslabšamo zagotavljanje nekaterih potreb.

KEY WORDS DOCUMENTATION

ND	Dn
DC	UDK 711.581:159.937(497.4)(043.2)
CX	residential area/need-satisfaction/quality of life/housing/landscape/Dol pri Ljubljani/Brezovica
AU	DEKLEVA, Manca
AA	GOLOBIČ, Mojca (mentorica)
PP	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB	University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape architecture
PY	2012
TY	Needs of residents as the starting point for quality of residential area evaluation
DT	Graduation Thesis (University studies)
NO	X, 63, [5] p., 27 tab., 18 fig., 1 ann., 28 ref.
LA	sl
AI	sl/en
AB	The construction of human dwellings should also consider numerous characteristics of the close and distant surroundings to improve the quality of living and enable the needs provision to residents. There exist several criteria to evaluate these characteristics. However, in regard to some characteristics that enable higher human needs provision and at the same time have effect on the attractiveness of certain space the objectivity issue is more complicated. This thesis tries to establish the criteria for evaluation of those landscape qualities that ensure human needs provision, thus increasing the attractiveness of corresponding area. Maslow's hierarchy of human needs was used as the basis. However, it was adjusted and configured to meet the chosen landscape context. The criteria were used in two residential areas; one following the development plan and the other growing more spontaneously. Then the differences and similarities were established between the selected areas in terms of human needs provision in the landscape. By applying qualitative method and new criteria the situation in both selected areas was described. By conducting the survey the subjective evaluation of resident perceptions were also acquired. The result analyses showed different influence of landscape on need provisions in relation to the selected parameter. The broader landscape has a considerable influence on human needs provision. The comparison of two residential locations showed that planned structure and inclusion of other constructed elements on the micro level can considerably improve or decrease the human needs provision.

KAZALO VSEBINE

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA (KDI)	III
KEY WORDS DOCUMENTATION (KWD)	IV
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VII
KAZALO SLIK	IX
KAZALO PRILOG	X
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2 CILJI NALOGE	1
1.3 HIPOTEZA	2
1.4 METODE DELA	2
2 TEORETIČNI DEL	3
2.1 POJEM IN POMEN STANOVANJA	3
2.2 KRAJINA – ČLOVEKOV HABITAT	4
2.3 KAJ VPLIVA NA DOŽIVLJANJE KRAJINE	5
2.4 ČLOVEKOVE POTREBE	6
2.5.1 Potrebe po Maslowu – splošno	7
2.5.2 Krajina kot možnost uresničevanja človekovih potreb	9
2.5.3 Interpretacija potreb v krajini	10
2.5.4 Prostorska merila za zadovoljevanja človekovih potreb	17
3 UPORABLJENE METODE	18
3.1 TEORETIČNI DEL	18
3.2 EMPIRIČNI DEL	18
4 PRAKTIČNI DEL	20
4.1 IZBRANI NASELJI	20
4.1.1 Podgora pri Dolskem	20
4.1.1.1 Umeščenost obravnavanega območja v širšem prostoru	20
4.1.1.2 Razmestitev dejavnosti	21

4.1.1.3 Potniški promet	22
4.1.1.4 Krajinske značilnosti	22
4.1.1.5 Analiza parcelne strukture	23
4.1.1.6 Dejanska raba zemljišč	23
4.1.1.7 Kulturna dediščina	24
4.1.1.8 Varstvo narave	25
4.1.1.9 Vizualna analiza	25
4.1.2 Vnanje Gorice	27
4.1.2.1 Umeščenost v širšem prostoru	27
4.1.2.3 Potniški promet	28
4.1.2.4 Krajinske značilnosti	29
4.1.2.5 Analiza parcelne strukture	29
4.1.2.6 Dejanska raba zemljišč	30
4.1.2.7 Kulturna dediščina	31
4.1.2.8 Varstvo narave	31
4.1.2.9 Vizualna analiza	32
4.3 REZULTATI VPRAŠALNIKOV	38
4.3.1 Splošno dožemanje stanovanjskega okolja	39
4.3.2 Občutenje varnosti	42
4.3.3 Občutenje pripadnosti	43
4.3.4 Kognitivne potrebe	45
4.3.5 Estetske potrebe	46
5 RAZPRAVA	49
6 ZAKLJUČEK	56
7 POVZETEK	58
8 VIRI	59

ZAHVALA

PRILOGE

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Merila primerna za mestno obliko in strukturo, ki izhajajo iz Maslowove hierarhije potreb, lestvica potreb, kot jih je postavil Frey (1999: 32-33)	10
Preglednica 2: Preferenčna matrika avtorjev Rachel Kaplan in Stephena (1998: 13)	14
Preglednica 3: Preglednica meril	17
Preglednica 4: Objektivne ocene posameznih meril za obe naselji	33
Preglednica 5: Pregled objektivnih ocen v kvantitativni obliki	33
Preglednica 6: Podgora pri Dolskem, razlogi za selitev na izbrano območje	39
Preglednica 7: Vnanje Gorice, razlogi za selitev na izbrano območje	39
Preglednica 8: Podgora pri Dolskem, lastnosti, ki so jih anketiranci prepoznali kot prednosti, ko so izbirali lokacijo za stanovanjsko gradnjo	40
Preglednica 9: Vnanje Gorice, lastnosti ki so jih anketiranci prepoznali kot prednosti, ko so izbirali lokacijo za stanovanjsko gradnjo	40
Preglednica 10: Podgora pri Dolskem, kako bi svojo okolico znancu opisali s tremi besedami	41
Preglednica 11: Vnanje Gorice, kako bi svojo okolico znancu opisali s tremi besedami	41
Preglednica 12: Kako varno se stanovalci počutijo v svojem bivalnem okolju	42
Preglednica 13: Kako dobro stanovalci lahko vidijo, kaj se v njihovem okolju dogaja	42
Preglednica 14: Koliko se stanovalci v svojem bivalnem prostoru lahko sprostijo	43
Preglednica 15: Kako urejena se jim zdi njihova soseska	43
Preglednica 16: Koliko pripadnosti občutijo do svoje soseske	44
Preglednica 17: Koliko se skupni prostori znotraj naselja zdijo prijetni in uporabni	44
Preglednica 18: Kako pogosto uporabljajo skupne prostore	44
Preglednica 19: Ali obiskovalci, ko prvič pridejo, hitro najdejo pot	45
Preglednica 20: Ali je še veliko koticov v okolici, ki jih želijo raziskati	45
Preglednica 21: Ali se jim zdi okolica zanimiva in spodbudna	46

Preglednica 22: Ali se jim zdi njihova okolica lepa	46
Preglednica 23: Podgora pri Dolskem, prostorski elementi, zaradi katerih se jim zdi njihova okolica lepa	47
Preglednica 24: Vnanje Gorice, prostorski elementi, zaradi katerih se jim zdi njihova okolica lepa	47
Preglednica 25: Ali se vam zdijo stanovanjski objekti in grajeni elementi skladni z okolico	48
Preglednica 26: Skupna preglednica objektivnih in subjektivnih ocen	48
Preglednica 27: Razvrstitev odgovorov po posameznih potrebah	51

KAZALO SLIK

Slika 1: Hierarhija človekovih potreb po Abrahamu Maslowu	7
Slika 2: Naselje Podgora pri Dolskem	20
Slika 3: Podgora pri Dolskem, umeščenost naselja v širši kontekst	21
Slika 4: Dol pri Ljubljani, javne funkcije	21
Slika 5: Dol pri Ljubljani, potniški promet	22
Slika 6: Dol pri Ljubljani, struktura parcel	23
Slika 7: Dol pri Ljubljani, dejanska raba prostora	24
Slika 8: Dol pri Ljubljani, kulturna dediščina	25
Slika 9: Dol pri Ljubljani, varstvo narave	25
Slika 10: Dol pri Ljubljani, vizualna analiza	26
Slika 11: Vnanje Gorice, umeščenost naselja v širši kontekst	27
Slika 12: Vnanje Gorice, javne funkcije	28
Slika 13: Vnanje Gorice, potniški promet	28
Slika 14: Vnanje Gorice, struktura parcel	30
Slika 15: Vnanje Gorice, dejanska raba prostora	30
Slika 16: Vnanje Gorice, kulturna dediščina	31
Slika 17: Vnanje Gorice, varstvo narave	32
Slika 18: Vnanje Gorice, vizualna analiza	32

KAZALO PRILOG

PRILOGA A: Vprašalnik

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Stanovanje velja za najkompleksnejšo dobrino, saj ima številne lastnosti, ki so pomembne za uporabnika in njegove odločitve (Mandič, 1996: 106, 107). Vendar pa pri bivanju ni pomembno samo stanovanje, temveč tudi njegova umeščenost v širši kontekst. Tako so tudi pri izbiri lokacije za stanovanjsko enoto upoštevani številni dejavniki. Poleg cene, ki vsekakor velja za enega izmed pomembnejših parametrov, na izbiro vplivajo še elementi urbane strukture, kot so npr. prometna, energetska, informacijska infrastruktura, bližina pomembnih urbanih dobrin, kot so trgovine, delovna mesta, parki, vrtci, pa tudi socialna sestava prebivalcev.

Za kar nekaj teh lastnosti obstajajo določena merila, kako jih ovrednotiti: izmerimo lahko oddaljenost od šole, službe, oddaljenost javne infrastrukture in njeno razporejenost ...

Vrednotiti, koliko razmestitev elementov v krajini lahko vpliva na zadovoljevanje človekovih potreb in v kolikšni meri je sama krajina zaradi tega bolj privlačna za bivanje pa je težavno, saj za te kvalitete nimamo definiranih kvantitativnih meril, po drugi strani pa so lastnosti krajine, ki se nekomu zdijo privlačne za bivanje, še toliko bolj odvisne od posameznikove percepcije.

Zaradi neupoštevanja oziroma nepoznavanja določenih kvalitet, ki povečujejo bivalno kakovost, se bivališča umeščajo na lokacije, ki s tega vidika niso optimalne. Problem pa ne predstavlja le neprimerno umeščanje v krajino, prav tako je težava pri razmestitvi objektov in infrastrukture, saj lahko z neprimerno razporeditvijo oziroma umestitvijo teh elementov krajino degradiramo.

1.2 CILJI NALOGE

- Določiti merila, s katerimi bo možno ocenjevati zagotavljanje človekovih potreb v krajini v povezavi z bivalnim okoljem.
- Primerjati dve naselji – eno, ki je nastajalo bolj načrtno, z drugim, ki se je razvijalo bolj sproščeno - ter ugotoviti, kakšne so razlike oziroma podobnosti med njima v smislu zadovoljevanja človekovih potreb v krajini v povezavi z bivalnim okoljem.
- S pomočjo vprašalnika ugotoviti, katere lastnosti krajine so prebivalci in investitorji upoštevali pri izbiri lokacije za stanovanjsko gradnjo.
- Ugotoviti, kako se zaznava stanovalcev njihovega bivalnega okolja razlikuje od ocen, ki ji ji bomo s pomočjo objektivne analize postavili mi.

1.3 HIPOTEZA

Po teoriji Abrahama Maslowa¹ (cit. po Musek in Pečjak, 1995) o človekovih potrebah ljudje najprej zaznajo nižje potrebe in šele ko so te zagotovljene, so zmožni zaznati višje. Predvidevamo, da je tako tudi s potrebami v prostorskem kontekstu, t.j. v našem primeru v krajini. Najverjetneje ljudje najprej zaznajo tiste lastnosti v krajini, ki zadovoljujejo njihove fiziološke potrebe, nato pa po vrstnem redu sledijo lastnosti, ki zadovoljujejo višje potrebe. Iz tega sklepamo, da ljudje pri izbiri krajine za bivalno okolje več pozornosti namenjajo potrebam, ki so nižje na lestvici.

Bolj kot neka krajina poleg primarnih omogoča zadovoljevanje sekundarnih človekovih potreb, bolj se ljudje v takšni krajini počutijo prijetno, bolj jo zaznavajo kot privlačno za poselitev, obenem pa to vpliva tudi na zvišanje življenjske ravni.

1.4 METODE DELA

V uvodnem, teoretičnem delu bomo najprej natančneje razložili termine bivanje, stanovanje in krajina, nato pa bo predstavljena še Maslowova hierarhija človekovih potreb, ki je v nalogi prirejena za prostorski kontekst in nam bo služila kot podlaga za postavitev meril za potrebe raziskave.

V empiričnem delu bo uporabljena lastna študija primera, v kateri bomo obravnavali dve naselji: eno, ki je nastajalo bolj spontano, in drugo, ki je nastajalo bolj načrtno.

Najprej bomo naredili analizo stanja obeh naselij, nato bomo s kvalitativno metodo glede na nova merila objektivno opisali stanje v obeh naseljih. To oceno bomo prevedli še v kvantitativno obliko. S pomočjo vprašalnika bomo pridobili subjektivne ocene zaznav stanovalcev. Merili jih bomo po stopenjski lestvici, kjer bo ocena podana kvantitativno. Na koncu bomo rezultate med seboj primerjali.

¹ Ta ameriški psiholog si je hierarhijo zamislil kot nekakšen »prioritetni seznam« motivacijskih področij (slika). Prva stopnja so fiziološke potrebe, ki so »urgentne«, sledita potreba po varnosti in pripadnosti ter potreba po ugledu oziroma spoštovanju. Ko so vse te potrebe, »potrebe pomanjkanja«, zadovoljene, se začnemo usmerjati k uresničevanju svojih potencialov, k samoaktualizaciji, k »potrebam bivanja« (Musek in Pečjak, 1995: 91–92).

2 TEORETIČNI DEL

2.1 POJEM IN POMEN STANOVANJA

Stanovanje v našem kontekstu ni samo fizični prostor, kjer človek je, ampak je nek skupek razmerij, ki se ustvarijo med človekom in prostorom. V tem smislu filozof Heidegger v svojem eseju »Grajenje, prebivanje, mišljenje« govori o tem, da stanovati pomeni naraven način našega vsakdanjega življenja in je utelešenje vsakdanjosti in ena temeljnih človekovih potreb. Človekov dom naj bi bil ograjen in izčiščen prostor, ki daje občutek ontološke varnosti. To pa pomeni umik pred nadzorom okolja, neodvisnost v odnosu do tretjih oseb, obenem pa posamezniku ponuja varnost in toplino ter definira vrsto družbenih odnosov (Saunders, 1990, cit. po Zapušek, 2009).

O tem, kako pomembno je stanovanje in bivalno okolje za posameznika, govori tudi Agenda Habitat, ki predstavlja pomembna mednarodna izhodišča, vezana na stanovanja in kakovost bivanja. V teh dokumentih poudarjajo predvsem dve temi: ustrezno stanovanje za vse ljudi in trajnostni razvoj naselij.

Stanovanje je zelo kompleksen pojem in je, kot pravi Tone Klemenčič (1985), v »najširšem pomenu besede zaključen sklop materialnih pogojev in razmer, vezanih na določen prostor, v katerem je omogočeno trajno bivanje in zadovoljevanje temeljnih potreb življenja posameznika ali najožje družbene skupnosti, posameznika« (Klemenčič, 1985). Prav zadovoljevanje človekovih potreb pa Srna Mandič (1999) povezuje z zagotavljanjem bivalne kakovosti, to pa so lastnosti, ki ustrezajo trem sklopom potreb Allardtove (1971 cit. po Mandič, 1999) tridelne klasifikacije »imeti–ljubiti–biti«.

V prvo skupino pod krovnim izrazom »imeti« sodijo tiste potrebe, ki jih je možno zadovoljiti z materialnimi in neosebnimi viri in ki jih lahko označimo tudi kot »življenjska raven«. Sem nesporno sodijo tiste značilnosti stanovanja, ki določajo kakovost stanovanja kot materialnega vira – torej stanovanjsko raven oz. stanovanjski standard.« Vendar pa pri tem avtorica poudarja, da ni najbolj jasno, kje je meja med najnujnejšimi pogoji za bivanje, se pravi »gola streha nad glavo«, ter tistim, kar predstavlja in ponuja nekaj več. Ta meja pa je v veliki meri pogojena s trenutnimi družbenimi prepričanji in standardi.

V drugo skupino potreb iz Allardtove klasifikacije sodijo tiste iz sklopa »ljubiti«. Gre za družbene potrebe, ki jih človek zadovoljuje z drugimi ljudmi in kjer gre za ljubezen, solidarnost in pripadnost socialnim tvorbam. Ta vidik poudarja pomen stanovanja kot dejavnika, ki omogoča - ali pa ne - družabne stike, partnerske odnose, ustanavljanje samostojnega gospodinjstva in družine, vključitev v lokalno skupnost itd.

Tretja skupina potreb zadeva pojem »biti«. Pri njih gre v prvi vrsti za samouresničevanje in osebno identiteto. Med vsemi stanovanjskimi značilnostmi je s to ravno najtesneje povezana simbolna funkcija stanovanja. Stanovanje je (lahko) s svojim videzom, lokacijo in cenovnim razredom zunanji izraz tega, kar je posameznik »dosegel v življenju« in kakšna je njegova družbena veljava. Bivališče je tudi manifestacija posameznikovih vrednot, življenjske naravnosti in filozofije.

2.2 KRAJINA – ČLOVEKOV HABITAT

Stanovanje je vedno umeščeno v širši prostorski kontekst. Je dolgoročna dobrina, vezana na zemljišče in s tem je stanovanje opredeljeno kot objekt prostora, kar pa je prav tako zelo pomembno (Klemenčič, 1985). Če je širši prostorski kontekst spodbuden, nas navdaja z občutkom varnosti in pripadnosti. Kot vsako živo bitje tudi človek ne potrebuje le gnezda ampak celosten habitat, kjer se počuti »doma« (Zapušek, 2009). V našem primeru se habitat »dom« nanaša tudi na krajino, na katero bomo najprej pogledali v njenem širšem pomenu.

Dušan Ogrin, ki o pojmu krajina obsežno razlaga v svojem delu Slovenske krajine, meni, da se je ta oblikoval skozi čas in se še oblikuje preko družbenih odnosov v iskanju primernejšega, bolj povednega izražanja pogledov, misli ali doživetij. Zato je pojem sčasoma začel presegati prvotno vsebino, ki je zaznamovala določen prostor ali vrsto prostora, in postal izrazna posoda tudi za pomene iz namišljenega sveta«. Pojem je največkrat razdeljen na dve pomenski zvrsti: »na konkretno krajino, ki je del zemeljskega površja, pogosto s skupnimi značilnostmi sestavin žive in nežive narave«. Druga pa je krajina, ki se ne nanaša na konkreten prostor in se odmika od resničnosti, to so podobe krajine, ki izhajajo iz potreb po drugačnem, boljšem svetu (Ogrin, 1989).

Z interpretacijo krajine se je ukvarjal tudi Donald William Meinig ameriški geograf, ki je definicijo krajin razčlenil na deset vidikov, kar zadovoljivo opisuje njeno pojmovno sestavljenost:

- krajina kot narava; naravne prvine so navzoče v vsaki krajini;
- krajina kot habitat; nanaša se na vzorce poselitve;
- krajina kot artefakt; kulturni vidik kot posledica rabe;
- krajina kot sistem; krajina je velik sistem, sestavljen iz podsistemov;
- krajina kot problem; stanje, ki zahteva izboljšanje;
- krajina kot premoženje; glede na potencialno tržno vrednost;
- krajina kot ideologija; kadar njene značilnosti otipljivo razodevajo, kako je vanjo prevedena filozofija določene družbe;
- krajina kot zgodovina; nakopičeno delo človeka in narave;

- krajina kot kraj; posebna lokaliteta v neskončnem pisanem mozaiku zemlje;
- krajina kot estetika; doživetje krajine je močno odvisno od razmerja prvin v njej, od načina, kako so v njej razporejene, od njihove barve, zgradbe, ipd., kar vse skupaj ustvarja vtis manjše ali večje skladnosti.

Krajina le redko kaže značilnosti, ki bi se nanašale le na enega od teh vidikov, ampak jih vedno najdemo več skupaj (Ogrin, 1989).

Na tem mestu je potrebno omeniti, da je krajino smiselno obravnavati na več nivojih, na makro in mikro ravni. Naselje je umeščeno v širši prostorski kontekst, makro raven, ki ga opredeljuje značilnost reliefa, obstoječa vegetacija, vodovje, infrastruktura ipd., hkrati pa je tukaj tudi sama stanovanjska krajina (mikro raven), ki jo lahko ustvarimo iz nič. V diplomski nalogi bosta obravnavana oba nivoja, saj sta za dožemanje nekega prostora nedvomno pomembna oba.

2.3 KAJ VPLIVA NA DOŽIVLJANJE KRAJINE

Če se spet navežemo na osrednje vprašanje, kako krajina vpliva na privlačnost lokacije za stanovanjsko gradnjo, se moramo ozreti na pomemben vidik, in sicer na to, kako ljudje doživljajo krajino, kaj vse vpliva na njihovo dožemanje neke krajine. Z družbenega vidika se je percepcija krajine prilagajala raznim družbenim situacijam in obdobjem, ko so v krajini največkrat iskali neki idealen svet z vnašanjem lastnih predstav in želja. Na osebni ravni pa zaznavo krajine v veliki meri usmerjajo biološki zakoni in osebne strategije.

Biološke zakone dožemanja krajine je obsežno opisal ameriški geograf Jay Appleton (1975). Svoja spoznanja je utemeljil v »teoriji habitata«, kjer trdi, da je odnos med opazovalcem in zaznanim okoljem pravzaprav enak odnosu živali do habitata. Habitat je mesto, ki ponuja možnosti, da uresničimo svoje preproste biološke potrebe. V teoriji trdi, da estetsko ugodje pri opazovanju okolja izvira iz opazovalčevega doživljanja okolja, primerne za zadovoljevanje njegovih bioloških potreb. Pri tem pa igra pomembno vlogo teorija »razgled-zaklon«, torej sposobnost videti, ne da bi bil viden, ki je nekakšen vmesni korak v procesu zadovoljevanja večine teh bioloških potreb.

O zaznavi prostora prav tako govori ameriški psiholog Stephen Kaplan (1979) v svojem eseju *Perception and Landscape: Conceptions and Misconceptions*, kjer meni, da so preference glede bivalnega okolja tesno povezane z našo percepcijo, ki je odraz preteklih izkušenj, te pa je človek pridobil pri iskanju optimalnega bivalnega prostora, v katerem bi bile zadovoljene vse njegove potrebe. Pri nekem okolju je pomembno, da ima človek

možnost pridobivanja informacij in da je njegovo okolje čim bolj razumljivo. Kot trdi Kaplan, je vloga teh informacij, da se navezujejo na človekov namen, to pomeni, da človek z opazovanjem krajine prepozna kvalitete, ki jih potrebuje. Še korak dlje je šel C. Worth (cit. po Kaplan, 1979), ki je poudaril, da vrsta ni sposobna samo prepoznati okolja, kjer lahko dobro deluje, temveč ima takšno okolje tudi rajši. Percepcija videne pokrajine vpliva in deluje na estetsko reakcijo ljudi. Če takšno nagnjenje ne bi bilo prirojeno, bi to lahko usodno vplivalo na neko vrsto. Tako bi dolgo časa prebivala v nezadovoljivem okolju, preden bi spoznala, da prostor ni primeren.

Iz tega sledi, da lahko razumemo preference glede bivalnega okolja kot rezultat zelo kompleksnega procesa. Ta proces vključuje dojetje prostorskih elementov kot prepoznavanje njihove potencialne uporabnosti. Torej estetika vsaj deloma odraža funkcionalno primernost prostora.

2.4 ČLOVEKOVE POTREBE

V diplomski nalogi se bomo ukvarjali z vprašanjem, kakšen vpliv ima krajina na privlačnost za stanovanjsko gradnjo. Zato je bilo treba določiti merila, na katera se bomo naslonili pri vrednotenju tega parametra, tj. vpliv krajine na privlačnost za bivanje. Med pregledom literature (Zapušek 2009; Frey, 1999; Seferagić, 1988) se je izkazalo, da je hierarhija človekovih potreb po avtorju Abrahamu Maslowu primerna kot izhodišče za postavitev meril.

Ta ameriški psiholog si je hierarhijo zamislil kot nekakšen »prioritetni seznam« motivacijskih področij (slika 1). Prva stopnja v teoriji hierarhije potreb Abrahama Maslowa so fiziološke potrebe. Te so »urgentne«, zato najtežje prenašamo stanje njihove nezadovoljenosti. Šele ko jih posameznik zadovolji, se začnejo pojavljati naslednje, »višje« potrebe. Sledijo potreba po varnosti, pripadnosti ter potreba po ugledu oziroma spoštovanju. Ko so vse te potrebe, »potrebe pomanjkanja«, zadovoljene, se začnemo usmerjati k uresničevanju svojih potencialov, k samoaktualizaciji, k »potrebam bivanja« (Musek in Pečjak, 1995: 91–92).

Slika1: Hierarhija človekovih potreb po Abrahamu Maslowu (Musek in Pečjak, 1995: 91–92)

V svojem delu *Toward a Psychology of Being* (Musek in Pečjak, 1995) je Maslow svojo lestvico dopolnil do ravni samo-aktualizacije še z dvema ravnema potreb. Nad potrebe po pripadnosti in spoštovanju je dodal kognitivne potrebe, ki obsegajo naše védenje, razumevanje in potrebo po raziskovanju ter estetske potrebe.

2.5.1 Potrebe po Maslowu – splošno

Potrebe povzemamo po viru Maslow (1987).

Fiziološke potrebe

Fiziološke potrebe so brez dvoma najmočnejše od vseh potreb. To pomeni, da je pri človeku, ki mu v življenju v veliki meri manjka skoraj vse, najverjetneje, da bo ravno za izpolnitev fizioloških potreb čutil največjo motivacijo. Človek, ki mu primanjkuje hrane, varnosti, ljubezni in spoštovanja, bo verjetno čutil večjo željo po hrani kot po drugih potrebah, npr. varnosti ... Če te potrebe niso zadovoljene, drugih ne zaznamo, saj so osnova za nastanek višjih potreb.

Potrebe po varnosti

Potem ko človek zadovolji svoje osnovne, fiziološke potrebe, se začne pri njem izražati potreba po varnosti. Na tej stopnji čuti potrebo po odvisnosti, zaščiti, osvobojenosti od strahu in tesnobe, po strukturi, urejenosti, redu, zakonih in omejitvah. Te potrebe so povezane s človekovim hrepenenjem po predvidljivem in urejenem svetu, v katerem sta nedoslednost in nepoštenost pod nadzorom in v katerem smo večinoma obkroženi s stvarmi, ki so nam znane, manj pa smo v stiku z neznanimi stvarmi.

Potreba po pripadnosti

Potreba po pripadnosti se pojavi, ko je zadovoljena potreba po varnosti. Pripadnost je opredeljena s posameznikovo možnostjo socializacije in njegovim poistovetenjem s sosesko, krajinskim prostorom, okolico ...

Iz psihološkega vidika je znano, kako pomembna je pripadnost. Dokazano je, da prepogosto seljenje iz kraja v kraj slabo vpliva predvsem na otroke. Lahko postanejo zmedeni v prostoru, počutijo se, kot bi bili brez korenin, oziroma prezirajo svoj izvor, svojo skupino, počutijo se razpete med družino, dom, prijatelje in sosedo. Naša prvobitna težnja, na katero smo že skoraj pozabili, je biti del črede, jate, čemu (komu) pripadati.

Potreba po ugledu

Vsi ljudje v naši družbi (z nekaj patološkimi izjemami) imajo potrebo ali željo po stabilnem, trdnem ter običajno visokem vrednotenju samih sebe, hkrati pa tudi po spoštovanju s strani drugih. Te potrebe lahko razvrstimo v dva različna pomožna sklopa. Najprej gre za željo po moči, dosežkih, zadostnosti, obvladanju, zaupanju svetu, neodvisnosti in svobodi. Drugi sklop lahko poimenujemo želja po ugledu ali prestižu (ki ju opredeljujemo kot spoštovanje od drugih ljudi), status, slava, dominanca, prepoznavnost, pozornost, pomen, čast ali hvaležnost.

Zadovoljevanje potrebe po samozavesti vodi k občutkom samozaupanja, vrednosti, moči, sposobnosti in primernosti biti v svetu koristen in potreben. Če to ni omogočeno, lahko pride do občutkov manjvrednosti, slabotnosti in nemoči. Ta občutja pa potem povečajo možnost za malodušje in preostala nevrotična stanja.

Kognitivne potrebe

Kognitivne potrebe se odražajo skozi potrebe po razumevanju in raziskovanju. Razumevanje se nanaša na potrebo ljudi, da si ustvarijo smisel v svojem svetu, potrebo po tem, da doumejo, kaj se dogaja okoli njih. Razumevanje okolja poleg tega vpliva na

potrebo po varnosti, saj če ljudje ne razumejo svojega okolja, to zanje pomeni stisko. Toda samo razumevanje okolice ni dovolj; ljudje želijo raziskovati, širiti svoje obzorje. Svet brez možnosti odkrivanja nečesa novega bi bil dolgočasen. Človek ima prirojeno željo po spoznavanju nečesa novega. Pridobivanje znanja in sistematiziranja univerzuma se deloma pojmuje kot način doseganja osnovne varnosti v svetu, za inteligentnejše pa je to lahko izraz samouresničitve.

Estetske potrebe

Maslow v svojem delu *Motivation and Personality* (1987) omenja klinične raziskave tega, ali lahko v osebnosti ljudi obstajajo osnovne estetske potrebe. Rezultati so pokazali, da posamezniki take potrebe res imajo. Zaradi grdote lahko (na poseben način) zbolijo, zdravijo pa se lahko le v lepem okolju. Nekateri dokazi takšnega nagona so prisotni v vsaki kulturi, v vsaki dobi, vse od jamskega človeka naprej.

Potrebe po samoaktualizaciji

Zadnja in najvišja na lestvici človekovih potreb po Maslowu je potreba po samorealizaciji. Kar človek lahko postane, to mora postati. Ta stopnja potreb se nanaša na to, kakšen je človekov polni potencial. Maslow opisuje to potrebo kot potrebo po tem, da posameznik postaja bolj in bolj to, kar je, da postane, kar je dejansko sposoben postati. Ta opredelitev pa je sama po sebi precej široka. V resnici se ta potreba močno razlikuje od posameznika do posameznika.

2.5.2 Krajina kot možnost uresničevanja človekovih potreb

Dandanes se bivališče opredeljuje tudi kot fizični okvir, ki posamezniku omogoča uresničevati svoje primarne in višje potrebe po sprostivni, intimni, socialnih stikih, izobraževanju in samoaktualizaciji. V tem smislu se stanovanje pojmuje kot del celotnega stanovanjskega območja, kjer ljudje preživljajo vsakdan. Čim bolj določeno stanovanjsko območje omogoča uresničevanje primarnih in sekundarnih, višjih potreb, tem višja je njegova uporabna vrednost (Seferagić, 1988). S tem pa je večja tudi privlačnost take lokacije za bivanje. Pri tem je treba dodati, da ima okolje potencial za doživljanje. Človek z zaznavanjem okolja dobiva informacije, ta proces, ki poteka postopoma, pa spodbujajo motivacije oziroma potrebe, ki vplivajo na oblikovanje naših čustvenih odzivov in na naša dejanja.

V diplomskem delu nam je v pomoč lestvica človekovih potreb, ki jo je po Maslowu interpretiral Hildebrand Frey (1999). Ta lestvica je za obravnavo primerna, ker opisuje

potrebe tako, kot se te udejanjajo v prostoru; ali natančneje, z merili na ravni stanovanjske krajine, ki opredeljujejo mestno obliko in strukturo.

Preglednica 1: Merila primerna za mestno obliko in strukturo, ki izhajajo iz Maslowove hierarhije potreb, lestvica potreb, kot jih je postavil Frey (1999: 32-33)

Maslowova hierarhija človekovih potreb	Opis potreb
1. Skrb za uresničevanje fizioloških potreb	prostor za bivanje in delo, zadostni dohodki , izobraževanje in vzgoja, transport in komunikacije, dostop do servisov
2. Varnost	vizualno in funkcionalno urejeno nadzorovano okolje, čisto in nehrupno okolje, okolje brez nesreč in kriminala
3. Pripadnost	okolje, kjer imajo ljudje »svoje korenine« in otroci svoje prijatelje, občutenje skupnosti in pripadnosti določenemu prostoru ali ozemlju
4. Ugled	okolje, ki ljudi navdaja z občutkom zaupanja in trdnosti , okolje, ki posamezniku zagotavlja družbeni položaj in dostojanstvo
5. Estetsko in prijetno okolje	kakovostno oblikovano bivalno okolje (ki vzbuja estetsko ugodje), okolje, ki je prepoznavno, mesto, ki je prostor kulture in ima umetniško vrednost

Kot pravi Frey (1999), so ta merila v današnjih demokratičnih družbah splošno sprejeta in uveljavljena, oblikovala pa so se skozi zgodovinske izkušnje. Ker se merila po avtorjevi razlagi nanašajo predvsem na mestno krajino, smo jih priredili in dopolnili z različnimi drugimi spoznanji, primernimi za krajino.

2.5.3 Interpretacija potreb v krajini

Za merjenje privlačnosti lokacije za poselitev smo izbrali Maslowovo lestvico potreb, ki pa smo jo priredili za prostorski kontekst in tako vnesli nekaj sprememb. V diplomskem delu bodo fiziološke² potrebe obravnavane kot primarne (tiste, ki so nujne za življenje), preostale višje pa kot sekundarne potrebe. V nadaljnji analizi fiziološke oziroma primarne potrebe ne bodo natančneje razčlenjene. Menimo, da so fiziološke potrebe zadovoljene, kadar so urejeni potrebna infrastruktura, bližina šol in vrtcev, transport in komunikacije, dostop do servisov.

² Po Maslowovi lestvici človekovih potreb med primarne uvrščamo fiziološke potrebe, preostale pa med sekundarne potrebe (Maslow , 1987) . Fiziološke potrebe v našem primeru so: prometna, vodna in energetska infrastruktura, oddaljenost urbanih dobrin, oddaljenost delovnega mesta ...

Pri postavitvi meril v prostorskem kontekstu bomo združili potrebo po pripadnosti in ugledu, saj sta ti dve potrebi pomensko precej sorodni in predvsem pri prostorskih merilih med njima težko določimo ločnico.

Potrebo po samouresničevanju, ki je najvišja izmed človekovih potreb, povezujemo s tem, da si posamezniki oblikujejo lastno bivalno okolje, oziroma s priložnostjo, da skupnost oblikuje svoje širše bivalno okolje. Ta lastnost okolja prav tako močno vpliva na občutenje pripadnosti in omogoča socialno vključenost posameznika, zato bomo to lastnost uvrstili med potrebe po pripadnosti.

Potreba po varnosti

Skozi zgodovino se je potreba po varnosti v stanovanjskih krajinah kazala na različne načine. Tedanji prebivalci so bili izpostavljeni različnim zunanjim nevarnostim. Grozila so jim različna plemena, divje živali, ekstremne temperature, zato so imeli potrebo po zaščiteneh lokacijah. Za gradnjo naselij so izbirali lokacije, ki so bile naravno zaščitene, na primer z rečnimi okljuki, gorovji, neprehodnimi puščavami itd. ali pa so prilagodili način gradnje in dodajali grajene elemente, ki so varovali naselbino (obzidja, stolpi, jarki) (Zapušek, 2009).

Dandanes se je pojmovanje varnosti zaradi spremenjenih razmer v nekaterih pogledih drugačno kot nekoč, še vedno pa je ostala potreba po nadzorovanju svoje okolice. Appleton v svoji »teoriji habitata« govori o tem, kako pomembno je, da ima človek v prostoru možnost razgleda, hkrati pa ima zavarovan hrbet (prospect - refuge). Ko je ta pogoj uresničen, ima človek občutek, da lahko nadzoruje svojo okolico. Po drugi strani pa območje, ki ga nima pod nadzorom (za svojim hrbtom), ne prinaša presenečenj. Do podobnih ugotovitev sta prišla Rachel in Stephen Kaplan (1998), ki pravita, da blokirani in zastrti pogledi pri opazovalcu povzročijo zaskrbljenost. Prav nasprotno pa deluje vizualna dostopnost, ki omogoča nadzorovano opazovanje in zavedanje okolice. Posledično vizualna dostopnost povečuje občutek zaupanja.

Še en pomemben vidik, ki prav tako vpliva na občutenje varnosti v prostoru, je ta, da mora biti okolje urejeno in vzdrževano. Raziskave, ki sta jih prav tako opravila Kaplanova (1998), so pokazale, da ljudje raje izberejo okolje, ki je vzdrževano in kjer je narava ukročena, kot pa tisto, ki deluje bolj zanemarjeno, divje in kjer ni nobenih očitnih znamenj človekovega poseganja. Ljudje smo izjemno občutljivi za znamenja, ki kažejo na prisotnost drugih ljudi v prostoru. Znaki vandalizma in podobne situacije, ki nakazujejo na uničevanje, prisilijo človeka, da postane pazljiv in oprezen. Če je okolje vzdrževano, na kar kažejo na primer polja s pokošenim robom, obrezano drevje, obilica cvetja, pa je to

izraz človekovega truda in skrbnosti. Takšno okolje vzbuja občutek sorodnosti in nam daje občutek zaupanja. V študijah, ki so obravnavale človekove okoljske preference, se je izkazalo, da so najbolj priljubljena tista prizorišča, ki vključujejo tako naravno postavitve kot tudi očiten vpliv človeka v prostoru.

Eden izmed vidikov varnega okolja predstavlja tudi zdravo okolje. To je takšno okolje z nizko stopnjo onesnaženosti, kjer je čist zrak, malo hrupa, hkrati pa ponuja veliko možnosti za zdrav način življenja. Tak prostor tudi ponuja dostop do različnih sprehajalnih ciljev in spodbuja fizično aktivnost v vsakodnevnem življenju.

V sklopu potrebe po varnosti v prostoru bomo obravnavali, kako je dano okolje urejeno, vzdrževano in posledično sorodno stanovalcem. Preverjali bomo tudi, kakšna je možnost zdravega življenja, možnost razgleda in zaklona, pa tudi splošno občutenje varnosti.

Potreba po pripadnosti in ugledu

V zgodovini se je potreba po pripadnosti odražala skozi naselbinske javne prostore, kjer so se ljudje lahko združevali in zbirali v skupnostih. Skupnosti so svoj naselbinski prostor zamejile z obrambnimi zidovi, ki so poleg zagotavljanja varnosti pomembno sooblikovali prepoznavnost mest, hkrati pa so na občutenje pripadnosti v sami krajini vplivali elementi, ki so bili simbolnega pomena za skupnost. To so bili različni prostorski poudarki, nekatere posebne značilnosti, kot so naravne in grajene prostorske dominante: gore, cerkve, piramide ... (Zapušek, 2009).

V nalogi bomo obravnavali oba prej omenjena vidika pripadnosti. Prvi vidik se nanaša na sosesko, ki ima globok pomen v smislu posameznikovega teritorija, klana, njegove vrste, njegovega razreda, njegovih kolegov, ki se ukvarjajo s podobnimi rečmi ... To vlogo znotraj grajenega prostora opravljajo odprte javne površine, kot so mestni parki, trgi, zelenice, ki s svojo zasnovo in funkcijo podpirajo socialno vključenost prebivalcev, izmenjavo, kolektivno delo, spodbudo in medsebojno zaupanje (Maslow, 1987). Pri tem je potrebno omeniti, da vključevanje stanovalcev v preoblikovanje njihovega bivalnega prostora močno vpliva na občutenje pripadnosti, lastništva, socialne vključenosti. Tako delovanje vodi tudi do unikatnih rešitev, ki se prilagajajo lokalnim potrebam in lokalnemu kontekstu (Kaplan in Kaplan, 1998).

Drug vidik pripadnosti pa se kaže v navezanosti na prostor oziroma njegove simbolne prvine. Ana Kučan (1998) povzema, da se fenomen navezanosti na kraj, navezanosti na določen prostor, ki je največkrat kraj bivanja, udejanja v pripisovanju posebnega pomena posameznim prostorskim prvinam. Pri tem ne gre za neposredno navezanost na prostorske

prvine ali kraje kot take, temveč da le-ti simbolizirajo družbene povezave in medsebojne stike. Tu gre posledično za skupinsko pripadnost – ljudje, ki se družijo in izmenjujejo mnenja in gradijo svoj vrednostni sistem, bodo v posameznih prostorskih prvinah prebrali določene simbolne pomene (Zapušek, 2009).

Znotraj analize smo iskali in ocenjevali tiste prostorske prvine, ki dajejo prepoznavnost obravnavani stanovanjski krajini. Med najbolj tipične prvine, s katerimi se Slovenci identificiramo, so gore, gozd, polje, kozolec, cerkva na hribu itd. Zanimalo nas je, v kolikšni meri se tamkajšnji prebivalci lahko identificirajo s temi prostorskimi prvinami. Prav tako pa bomo v analizo vključili tudi tiste prvine, ki omogočajo socialno povezanost prebivalcev.

Kognitivne potrebe

Kognitivne potrebe so se v preteklosti udeležile na način, da je bil prostor strukturiran na ravni objektov in odprtega prostora. Prostorske dominante oziroma referenčne točke, kot so cerkve, pomembne gore, robovi, vozlišča itd., so pogosto stopnjevale učinkovitost posameznikovega delovanja v prostoru. Prav tako je prišlo do hierarhizacije prostora, ki se je zgodila z upoštevanjem naravnih danosti krajine, ki so bile osnova za nastanek neke oblike naselja (Zapušek, 2009).

Zadovoljene kognitivne potrebe se v prostoru odražajo na način, da prostor razumemo, da pridobimo čim več informacij, ki nam pomagajo razumeti in organizirati prostor tako, da je naše delovanje v njem čim bolj optimalno. Kadar so te potrebe v prostoru zadovoljene, lahko stopnjujejo učinkovitost posameznikovega delovanja v prostoru. Druga lastnost, ki naj bi jo tako okolje imelo, pa je, da nam vzbudi zanimanje in nas vabi, da raziskujemo, kaj se dogaja globlje v prostoru.

Avtor Kevin Lynch (2010) v tem kontekstu omenja pet prostorskih elementov, katerih organizacija v prostoru pripomore k lažjemu razumevanju, prepoznavnosti in predstavi nekega območja. Ti elementi so: povezave, robovi, območja, vozlišča, poudarki. Pri tem pa gre za to, da predstava mesta (območja) nastane na podlagi vsakodnevnih izkušenj uporabnikov in uporabnic, vendar ne gre za fizično preslikavo mesta v zavesti prebivalcev in prebivalk, ampak predvsem simbolno.

Kot smo že omenili, pa informacije, ki jih pridobimo v prostoru, niso odvisne le od vsebine prvin. Predvsem je pomembna struktura in sestavljenost le-teh med seboj. Način, kako so dani elementi med seboj organizirani, lahko bistveno vpliva na posameznikovo

razumevanje nekega prostora. Razumevanje prav tako predstavlja varnost, da njihov svet dobi smisel (Kaplan in Kaplan, 1998).

Avtorja Kaplan (1998) sta predlagala preferenčno matriko, sestavljeno iz štirih dejavnikov, ki spodbujajo naše razumevanje in raziskovanje, matrika pa je razdeljena tudi na dve ravni zaznavanja, in sicer dvo- in tridimenzionalno zaznavanje. Prvo je bolj površinsko in omogoča takojšnje dožemanje nekega prostora, medtem ko nam tridimenzionalno zaznavanje pomaga sklepati, kaj se skriva globlje v prostoru:

Preglednica 2: Preferenčna matrika avtorjev Rachel Kaplan in Stephena Kaplana (1998: 13)

Raven Zaznave	RAZUMEVANJE	RAZISKOVANJE
2 - D	Skladnost	Kompleksnost
3 - D	Berljivost	Skrivnostnost

- Skladnost

Pri skladnem območju gre za to, kako si lahko opazovalec neko prizorišče oz. prostor strukturira, organizira. Skladno območje je urejeno in organizirano v jasna območja. Opazovalec lahko takoj zazna prisotnost več različnih delov območja, ki mu pomagajo pri dožemanju in razumevanju celotnega območja. Tem bolj kot so vzorci svetlobe, velikosti in teksture organizirani, večja je skladnost. Skladnost oziroma urejenost pripomoreta k lažjemu razumevanju nekega območja.

- Kompleksnost

Kompleksnost se pojavi tam, kjer je pester nabor različnih elementov. Ljudem so bolj všeč vzorci, ki niso ne visoko ne nizko na lestvici kompleksnosti. Vendar pa kljub temu območje, ki vsebuje številne elemente in deluje skladno, še vedno ne deluje prenatrpano, in se v njem lažje znajdemo.

Kaplanova sta v svojih delih pojem kompleksnosti opredelila v smislu števila različnih vizualnih elementov na območju, torej kot vizualno pestrost oziroma raznolikost prizorišča. Kompleksna prizorišča spodbujajo željo po človekovem raziskovanju. Tudi skozi analizo bo merilo kompleksnosti obravnavano v smislu preverjanja števila različnih vizualnih elementov na prizorišču in njihov vpliv na zadovoljevanje potrebe po raziskovanju.

- **Berljivost prostora**

V opisovanju berljivosti prostora sta avtorja prevzela Lynchevo teorijo (1960), ki je raziskoval predvsem učinkovitost posameznikovega delovanja v prostoru. Lynch se je v teoriji omejil le na fizične, zaznavne elemente, ki stopnjujejo posameznikovo delovanje v prostoru, in ti so poti, robovi, okoliši, vozlišča ter dominante. Berljivo prizorišče je tisto prizorišče, ki ga lahko razumemo in si ga zapomnimo. Pomembno je, da nekatere (vse) elemente lahko identificiramo, posamezne (druge) pa dojamemo ...

- **Skrivnostnost**

Po mnenju avtorjev gre za zmožnost prostora, da lahko opazovalcu ponudi več, kot je moč zaobjeti s pogledom na prostor z določene točke. Gre za obljubo, da bomo pridobili nove informacije, če se bomo sprehodili globlje v prostor. Skrivnostnost je potrebno ločiti od presenečenja. Učinek skrivnostnosti se kaže v nezmožnosti, da bi lahko popolnoma dojeli prostor.

Tako pri razumevanju kot tudi pri odkrivanju prostora ima globina pomembno vlogo. Ta se ustvarja z več opredeljenimi pasovi po krajini; to so nekakšne horizontalne regije, ki pomagajo definirati elemente v prizoru (hribi, polja, gozd itd.). S tem pridobi krajina več planov, to pa ustvarja tridimenzionalnost oziroma globino prostora (Kaplan in Kaplan, 1998).

H. Frey (1999) v svoji tabeli kognitivne potrebe v prostoru interpretira kot priložnost biti kreativen, v tem primeru torej priložnost, da si posameznik sam oblikuje bivalni prostor oziroma ga spreminja glede na spreminjanje svojih potreb. D. Seferagič (1999) meni, da je to ena izmed bistvenih lastnosti, ki vplivajo na kakovost bivanja v stanovanjski krajini.

Preverjali bomo predvsem, kako je neka krajina prebivalcem razumljiva v smislu, da se znajdejo oziroma orientirajo v njej, ter kakšen je njen potencial skrivnostnosti, se pravi ali pritegne obiskovalca do tolikšne mere, da ga začne zanimati, kaj se dogaja globlje v njej.

Estetske potrebe

Skozi zgodovino so v stanovanjskih krajinah prebivalci estetske potrebe zadovoljevali s premišljenimi razmerji med grajenim in odprtim prostorom. V številnih naselbinah je

opazna težnja po odpiranju pogledov iz odprtih prostorov naselbin proti zaledju, naravni ali kulturni krajini. V skoraj vseh obdobjih pa so bile prav lokacije, ki so nudile lep in širok razgled, najbolj privlačne za poselitev. Največkrat pa je bil to privilegij višjega sloja. Kadar neke krajinske sestavine veljajo za »lepe«, ta lepota po mnenju Appletona (1975) ni nekakšna neodvisna spremenljivka, temveč je vedno odvisna od ostalega konteksta. Omenja, kako pomembna je prav možnost razgleda in zaklona pri estetskem doživljanju, kar pa je močno povezano z nagonom po preživetju. Prav tako na estetsko doživljanje vpliva naša čustvena navezanost na določen prostor, torej kako se identificiramo z nekim krajem.

Med značilnosti, ki delajo neko krajino navidežno prijetno, v prvi vrsti Ogrin (1989) omenja krajinsko sestavljenost. Nasprotje od tega, enostavnost, deluje enolično in utrujajoče. Naše dožemanje neke krajine je praviloma najugodnejše, kadar je le-ta pestra po svoji sestavljenosti, pa vendar ne preveč. Poleg tega je pomembno, v kakšnem medsebojnem razmerju so prvine v prostoru, pri čemer je predvsem veljaven red nasprotja ali kontrasta. Hkrati pa bolj izražena nasprotja in kontrasti povečujejo zaznavo sestavljenosti krajine.

Tudi način, kako so prvine v krajini med seboj razmeščene, daljnosežno opredeljuje red v njej. Pri tem je potrebno omeniti dve nasprotni si kategoriji. Prva je naravni red, ki nikoli ne sledi pravilom geometrije, marveč se oblikuje z zakonitostmi narave. Po njih nastajajo lega in oblika skladov, posamičnih skal, morenskih nanosov, sotesk, poti vodotokov in razporeditev rastlin v prosti naravi. Drugi svet oblik in urejanja je ustvaril človek s svojim delom, prirejanjem pojavov in reči potrebam pridelovanja, izdelave, gibanja, stanovanja, kulture in drugim oblikam življenja.

Estetski pomen zajema vse vidike čutnega zaznavanja. Vrednotijo se lahko oblike, umetniški slogi, razmerja, barve, gradiva, texture, vonjave, zvoki in drugo, kar je povezano z dediščino in njeno rabo.

2.5.4 Prostorska merila za zadovoljevanja človekovih potreb

Preglednica 3: Preglednica meril

Potrebe	Opis okolja
Varnost:	okolje, ki je urejeno in vzdrževano: - robovi (gozdni rob, polje, travnik) so jasni in urejeni, - objekti v okolici so urejeni in vzdrževani, - igrišča, dvorišča, skupni prostori služijo svojemu namenu in so vzdrževani; zdravo okolje: - okolje kjer je zrak čist, - mirno okolje, - okolje, ki ponuja možnost gibanja; možnost razgleda in nadzora: - panorama, možnost širokega razgleda na širšo krajino, od koder je možno zaobjeti čim več dogajanja (pogled v smer, od koder ljudje prihajajo, pogled na cesto).
Pripadnost:	prepoznavnost določenega prostora: - Prisotnost naravne krajine in kulturne krajine oziroma določenih elementov, kar daje identiteto prostoru (vode, gozd, hribi, jame, travinje, njive, sadovnjaki, vinogradi, gozd, grajena krajina, krajinski vzorci); možnost kreiranja svojega bivalnega prostora: - stanovalčeva možnost vnašanja svojih elementov v stanovanjsko okolje oziroma možnost sodelovanja pri oblikovanju stanovanjskega okolja; prostori za druženje: - odprti prostori, ki omogočajo aktivne in pasivne dejavnosti posameznikov in posameznikovih interesnih skupin, - prostori, ki nudijo prebivalcem možnost zadrževanja in druženja z ostalimi stanovalci.
Kognitivne potrebe:	jasno strukturirano območje: - meje med območji so jasne (poti, ograje, žive meje ...), - prostorski elementi so strukturirani v več jasnih enot, kar naredi krajino bolj razumljivo in orientacijo lažjo (vegetacija, zgradbe, polja ...), - poudarki v prostoru, s pomočjo katerih se lahko orientiramo, so jasni in jih ni preveč; krajina, ki vzbuja zanimanje za nadaljnje raziskovanje: - kompleksnost elementov v prostoru je velika, - prizorišče nudi več, kot je možno zaobjeti iz določene točke (prizorišče je deloma zakrito in ne dovoljuje, da bi se videlo vse, kar je skrito zadaj), krajina ima več planov (globina prostora dosežena s polji, hribi v ozadju ...).
Estetske potrebe:	skladnost - naravna krajina, naravni red (ne sledi pravilom geometrije, temveč se oblikuje v skladu zakonitostmi narave, organski red), - kulturna krajina: grajeni elementi (oblike, ki jih je ustvaril človek) so skladne in sedijo nekemu likovnemu redu. Prisotni so elementi kulturnega pomena, - prisotnost zelenih površin.

3 UPORABLJENE METODE

3.1 TEORETIČNI DEL

V uvodnem delu teoretičnega dela bomo najprej natančneje razložili termine bivanje, stanovanje in krajina. Ti termini bodo podkrepljeni s teorijami, ki razlagajo odnos med človekom in krajino, in sicer predvsem v smislu delovanja mehanizma percepcije različnih vrst do svojega bivalnega okolja. S pregledom literature o vplivu krajine na človeka želimo razširiti razumevanje tega, kako krajina s svojimi naravnimi in družbenimi elementi vpliva na človeka in s tem tudi na posameznikovo odločitev za izbiro bivalnega okolja.

V drugem sklopu teoretičnega dela je natančneje predstavljena Maslowova hierarhija človekovih potreb, s pomočjo različne literature pa smo to lestvico priredili za prostorski kontekst, in sicer tako, da smo poskušali odgovoriti na vprašanje, katere so tiste značilnosti in elementi krajine, ki imajo potencial zagotavljanja posameznih človekovih potreb. To je zelo pomemben korak znotraj naloge, saj bo ta lestvica služila kot izhodišče za izpeljavo meril vrednotenja privlačnosti krajine, v empiričnem delu pa bodo ta merila uporabljena na konkretnih primerih.

3.2 EMPIRIČNI DEL

Drugi del naloge, ki predstavlja jedro diplomskega dela, zajema lastno študijo primera, kjer bosta obravnavani dve območji: eno, ki je nastalo bolj načrtno v večjem merilu, in drugo, ki je raslo bolj stihijsko. Študija bo komparativna, saj bomo preučevali dve naselji, ki ju bomo med seboj primerjali. To nam bo omogočilo vpogled v stališča stanovalcev do tega, kako krajinske sestavine v eni ali drugi soseski bolje zagotavljajo človekove potrebe in kako je to povezano s privlačnostjo bivanja.

Študija primera je primerna za poglobljeno analizo posameznega primera v skupini družbenih ved. Avtor Blaž Mesec (1999) navaja, da je študija primera pristop k celovitemu raziskovanju pojavov, procesov in postopkov s pomočjo proučevanja posameznih primerov, pri čemer se o primeru zbere podatke s pomočjo različnih virov in z različnimi metodami. Primer se podrobno in celostno opiše in analizira. Na tej osnovi se oblikuje teoretične pojme, pojasnitve in posplošitve (generalizacija) oziroma pojasnitve narave primerov samih, njihovega razvoja in procesov v njih (specifikacija).

Prvi korak analize območij je pregled nekaterih relevantnih virov o obeh naseljih, kot so prikazi stanja infrastrukture, značilnosti naravne krajine, značilnosti kulturne krajine, geografska umestitev naselja, razmestitev dejavnosti v prostoru, vizualne značilnosti, itd.

Prvi sklop meril je prirejen za objektivno ocenjevanje krajine. S pomočjo teh meril bomo najprej naredili analizo obeh naselij tako, da bomo za posamezne stopnje lestvice potreb opisali stanje v vsaki izmed obeh stanovanjskih krajin. To je kvalitativna metoda, pri kateri osnovno izkustveno gradivo predstavljajo besedni opisi, in v kateri je to gradivo analizirano tudi na besedni način, torej brez uporabe merskih postopkov. Tak način nam omogoča globlji vpogled v razumevanje fizične forme stanovanjskega območja (Mesec, 1999). Nanašajoč se na kvalitativne odgovore bomo situacijo stanja ocenili še s kvantitativno oceno, in sicer zato, da bomo lažje primerjali objektivne ocene z odgovori stanovalcev, ki pa bodo v večji meri kvantitativne narave.

V drugem sklopu empiričnega dela smo informacije o posameznikovem dojemanju bivalnega prostora poskušali pridobiti s kvantitativno metodo. Uporabljeni so bili vprašalniki, ki so bili razdeljeni v dva skopa. Prvi del vprašalnika je zastavljen tako, da poskušamo z njim ugotoviti, kakšni so bili posameznikovi vzroki za izbiro določene lokacije in katere lastnosti krajine so se jim zdele pomembne, ko so izbirali lokacijo za bivanje. V drugem delu vprašalnika bomo s kvantitativno metodo merili subjektivno zaznavo stanovalcev, in sicer v kolikšni meri zaznajo določene kvalitete, ki so prisotne v njihovi stanovanjski krajini. Pri tem smo izbrali ocenjevalno lestvico, s katero izmerimo posamezen parameter tako, da mu pripišemo določeno številko, s katero določimo stopnjo njegove prisotnosti. Pri tem merskem postopku torej razvrščamo enote opazovanja v urejeno vrsto ali rang glede na količino neke spremenljivke. Range ocenimo z lestvico od 1 do 5, pri čemer sta natančno opredeljeni le najvišja in najnižja vrednost, pri tem pa vmesne vrednosti predstavljajo enakomerne razrede med obema skrajnima vrednostma. Tak način je primeren, saj bi bilo pri merjenju subjektivne zaznave natančnejše določanje stopenj preveč kompleksno, hkrati pa tudi ni potrebe po natančnejših podatkih (Mesec, 1999).

Rezultate objektivnih analiz bomo primerjali z ocenami anketirancev ter ocene anketirancev obeh naselij med seboj. S tem bomo ugotovili, kakšna so odstopanja med načrtovanimi naselji ter naselji, ki so nastajala bolj sproščeno, pa tudi, kakšna so odstopanja odgovorov vprašancev od objektivnih ocen.

4 PRAKTIČNI DEL

4.1 IZBRANI NASELJI

Za izvajanje anket sta bili izbrani naselji Podgora pri Dolskem (občina Dol pri Ljubljani) ter naselje Vnanje Gorice (občina Brezovica). Cilj pri izbiri naselij je bil, da sta si le-ti dovolj podobni po vseh upoštevanih kriterijih znotraj naloge, razen seveda po tem, da je eno naselje načrtovano (Podgora pri Dolskem), drugo pa nenačrtovano (Vnanje Gorice). Tako bodo v analizi izstopile tiste razlike, ki so posledica načrtovanja oz. spontanosti gradnje.

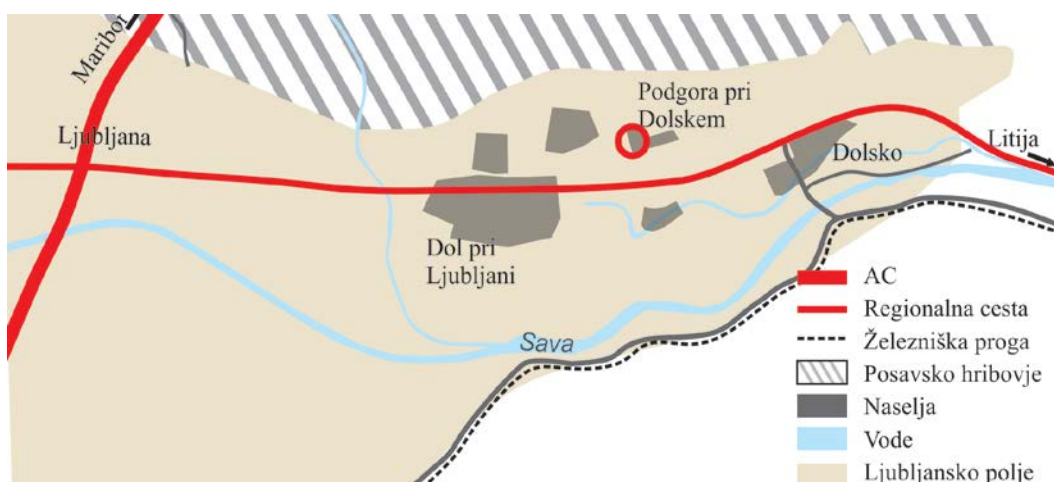
4.1.1 Podgora pri Dolskem

Slika 2: Naselje Podgora pri Dolskem

4.1.1.1 Umeščenost obravnavanega območja v širšem prostoru

Naselje, ki leži na skrajnem vzhodu Ljubljanskega polja severno od reke Save in glavne ceste Šentjakob ob Savi - Litija, je prislonjeno na vznožje Velikega vrha (469m), obronka zahodnega dela Posavskega hribovja. Kraj ima dva dela: na zahodu je Velika vas, na vzhodu Mala vas. Na V vasi je opuščen kamnolom skrilavca (Dol ..., 2011).

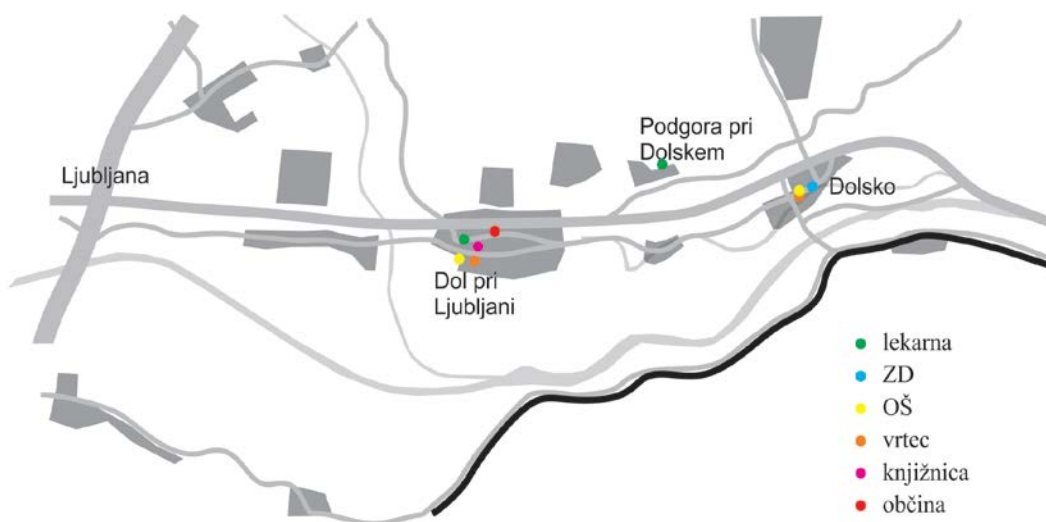

Slika 3: Podgora pri Dolskem, umeščenost naselja v širši kontekst

Čez občino poteka glavna cesta, ki povezuje Ljubljano in Zasavje, ter več občinskih cest. Glavna cesta je zaradi obsežnih dnevnih migracij na delo v smer Ljubljane prometno zelo obremenjena.

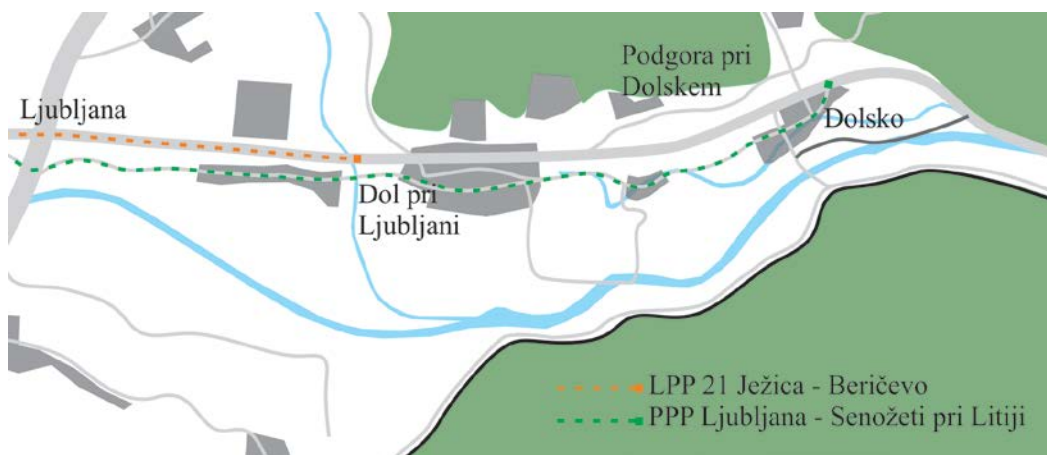
4.1.1.2 Razmestitev dejavnosti

Javne funkcije so večinoma v krajih Dol pri Ljubljani ter Dolsko. Obe naselji sta od obravnavanega naselja oddaljeni slaba dva kilometra. V samem naselju se nahaja lekarna. Osnovna šola in vrtec sta v naseljih Dol pri Ljubljani ter Dolsko (Geopedia, 2011).

Slika 4: Dol pri Ljubljani, javne funkcije

4.1.1.3 Potniški promet

Slika 5: Dol pri Ljubljani, potniški promet

Glavna cesta je pomembna tudi za javni potniški promet. Po njej poteka proga avtobusa LPP št. 21, Beričevo – Ljubljana, medkrajevni avtobus Ljubljana – Senožeti in medkrajevni avtobus Ljubljana – Litija - Trbovlje.

Občino prečka glavna železniška proga Ljubljana – Litija - Zidani Most, ki je magistralna proga (Javni ..., 2011).

4.1.1.4 Krajinske značilnosti

Naselje leži v krajinski podenoti Ožje Savsko območje, ker v dolini prevladuje element reke Save. Na zahodu se v ta dolinski del zajeda krajinski tip Ljubljanska kotlina, ki se nato na vzhodu s podobnimi značilnostmi nadaljuje v krajinski tip doline Sava. Značilna je izrazita smer Z-V, ki jo območju daje reka Sava. Gozdov je v ravnini ostalo bolj malo, ker so bile vse primerne površine izključene za kmetijstvo. Gozd porašča samo gričevje.

Drugi krajinski tip, ki obdaja naselje, so pobočja nad Savo, kmetijska krajina na slemenih in kopastih vrhovih. Ti so kljub veliki oddaljenosti od lokalnih središč poseljeni in v kmetijski rabi. Na posameznih vrhovih so velikokrat sakralni objekti, ki so močni vidni poudarki in nosilci simbolnega pomena območja.

Krajinski vzorci:

- Širše dolinsko dno, ki kot krajinska podenota spada v ožje Savsko območje, se je oblikovalo kot njivski svet z značilnimi podolžnimi potezami njiv, prepletom travinja sadovnjakov na nekoliko privzdignjenem svetu.

- Nečlenjene kmetijske površine ravnin. Za ta vzorec je značilen raven relief, meliorirana tla in zložbe zemljišč.
- Vrhovi s sakralnimi objekti.

4.1.1.5 Analiza parcelne strukture

Naselje na zahodu in jugu obdajajo njive, na severu se grajena struktura dotika gozdnega roba, na vzhodu pa jo prekinjajo travniki. Ob in v grajeni strukturi sta kategorizirana tudi sadovnjaka. V naselju je na severu še opaziti prvotno parcelacijo grajene strukture – gručasta struktura. Vendar sedaj v naselju prevladuje novejša oz. organizirana parcelacija, ki prvotno zasnovo naselja izniči. Novi del naselja zajema 28 enodružinskih hiš, ki so v geometrijskem tlorisu umeščene v prostor (Občina Dol ..., 2011).

Slika 6: Dol pri Ljubljani, struktura parcel (Kart. Podl.: PISO, 2011)

4.1.1.6 Dejanska raba zemljišč

Naselje na zahodu in jugu obdajajo njive, na severu se grajena struktura dotika gozdnega roba, na vzhodu pa jo prekinjajo travniki. Ob in v grajeni strukturi sta kategorizirana tudi sadovnjaka (Piso, 2011).

Slika 7: Dol pri Ljubljani, dejanska raba prostora

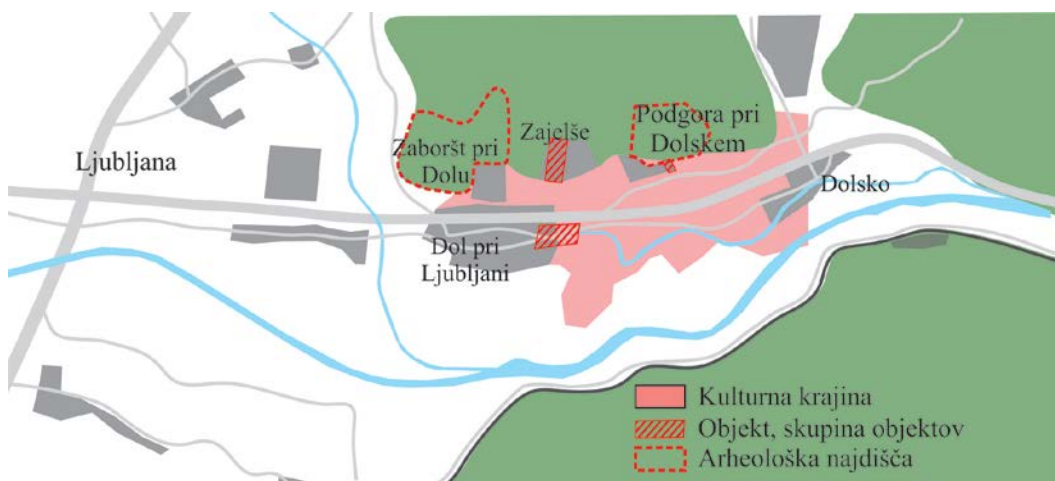
4.1.1.7 Kulturna dediščina

V samem naselju Podgora pri Dolskem se nahaja domačija, ki je registrirana kot profana stavbna dediščina.

Znotraj samega naselja Podgora pri Dolskem se nahaja arheološka najdba Gradišče Kravjek, ki je manjše železnodobno gradišče.

Najbolj pomemben objekt z vidika kulturne dediščine je razrušen baročni dvorec s parkom z drevoredi. Prvotna stavba je bila zgrajena 1698-1716 predelana v štiriraktni dvorec. Park je bil preurejen med letoma 1794 in 1800.

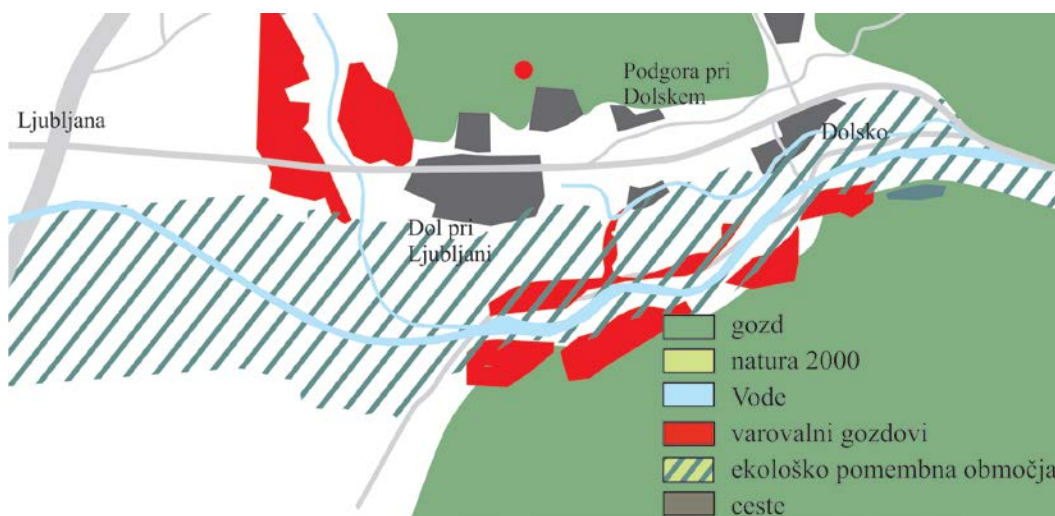
Večji del območja, ki poteka skozi naselje, je registriran kot kulturna krajina. Ta je umeščena med naselji, položenimi na gozdnato pobočje, strukturirana z gospodarskimi poslopji, kozolci in travnatim svetom, njivskimi površinami ter sadovnjaki. (Register ..., 2011)

Slika 8: Dol pri Ljubljani, kulturna dediščina

4.1.1.8 Varstvo narave

Kot ekološko pomembna območja so registrirani travišni habitati ob Savi, ki predstavljajo večjo ekosistemsko enoto, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Prav tako je nekaj gozdov v bližini kategoriziranih kot varovalni gozdovi (Piso, 2011).

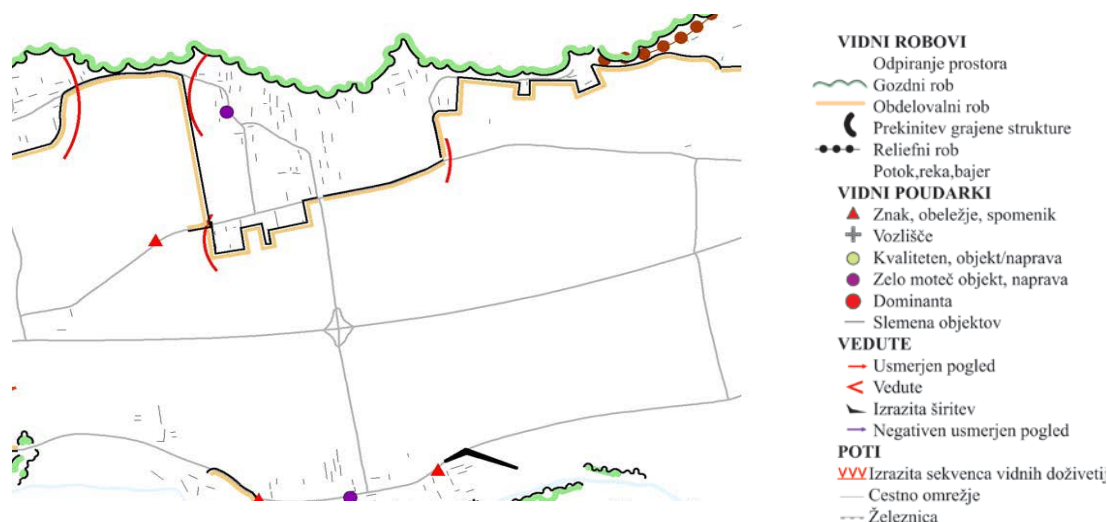

Slika 9: Dol pri Ljubljani, varstvo narave

4.1.1.9 Vizualna analiza

Naselje omejuje gozdni in obdelovalni rob. Na severu naselja je še zaznati prvotno grajeno strukturo, vendar jo je novejša organizirana gradnja izničila. Nova gradnja riše oster rob med naseljem in polji. Naselje je preurbanizirano in je izgubilo identiteto. Naselje je na

severu zaključeno z gozdnim, na jugu pa z obdelovalnim robom. Ta dva robova naselju predstavljata kvaliteten okvir. Problematiko naselja poleg križišča z regionalno cesto predstavlja nov tip pozidave, ki se pojavlja na zahodu naselja. Predvsem je problematičen rob te pozidave in oster prehod na kmetijska zemljišča. Južni rob je ustrezen, ker ne poteka v ravni liniji, prav tako pa krajina prehaja tudi v notranjost naselja. Zahodni rob pa je problematičen zaradi ostrega, ravnega roba, ki ne dopušča možnosti prepletanja grajenega in krajine.

Slika 10: Dol pri Ljubljani, vizualna analiza

4.1.2 Vnanje Gorice

4.1.2.1 Umeščenost v širšem prostoru

To obmestno naselje leži 5 kilometrov jugozahodno od Ljubljane. Od avtoceste je oddaljeno 5 kilometrov. Naselje objema osamelca Gulč in Veliki vrh in se nahaja se v osrednjem delu Ljubljanskega barja poleg Brezovice pri Ljubljani.

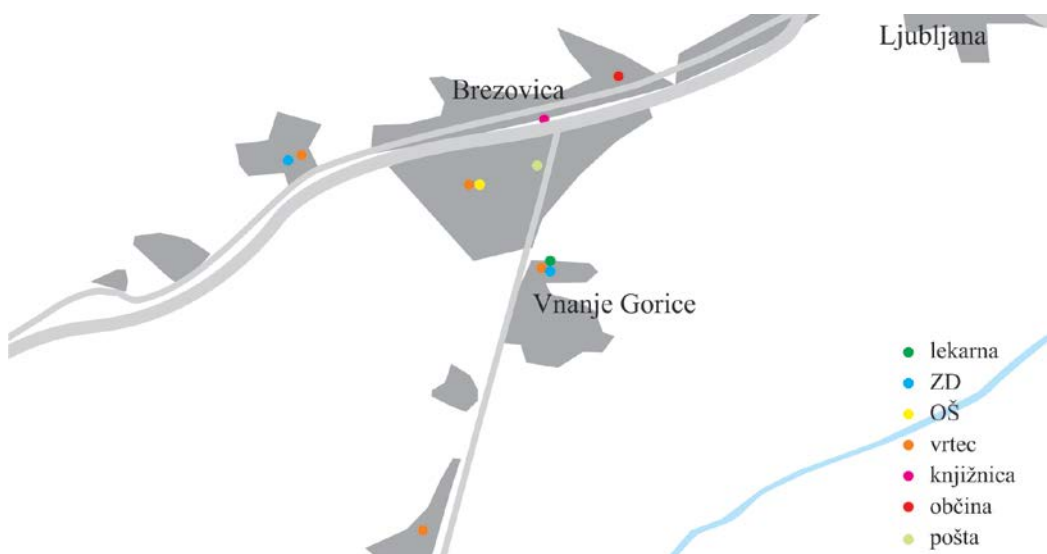

Slika 11: Vnanje Gorice, umeščenost naselja v širši kontekst

Čez občino potekajo avtocesta A1 Ljubljana – Koper, regionalna cesta II. reda Ljubljana – Vrhnika s priključki, ter odsek Brezovica – Podpeč s priključki, ki je regionalna cesta. III. reda.

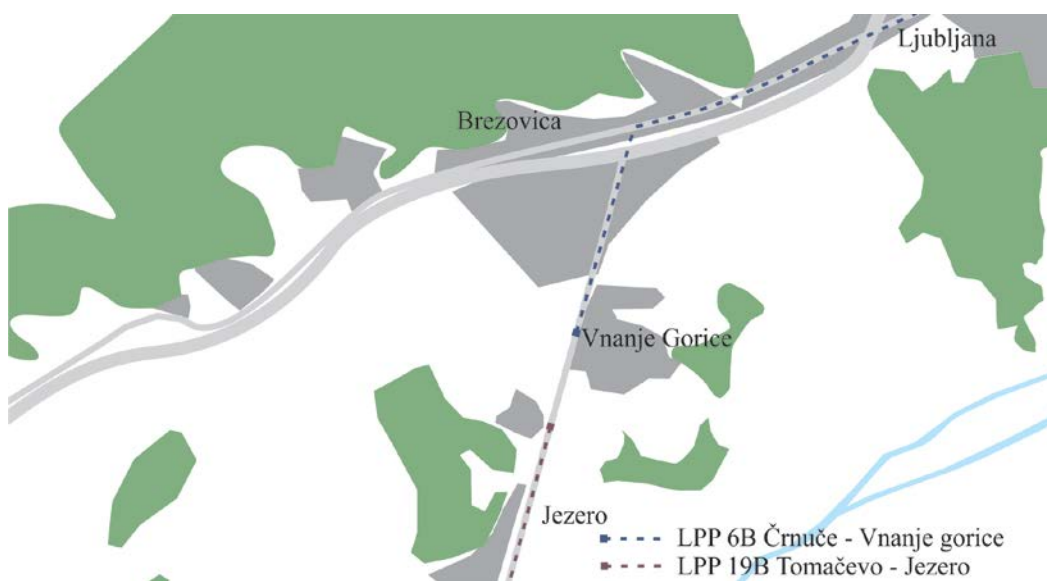
4.1.2.2 Razmestitev dejavnosti

Javne funkcije so razpršene po celi občini. V neposredni bližini obravnavanega naselja se nahajajo lekarna, zdravstveni dom in vrtec (Geopedia ..., 2011).

Slika 12: Vnanje Gorice, javne funkcije

4.1.2.3 Potniški promet

Slika 13: Vnanje Gorice, potniški promet

Javni prevoz je urejen v okviru LPP-ja. z Ljubljano naselje povezuje avtobusna linija št. 6B, ki vozi skozi Vič, Center in Bežigrad do Črnuč. Čez naselje pelje tudi železniška proga Ljubljana – Sežana (Javni ..., 2011).

4.1.2.4 Krajinske značilnosti

Naravna ohranjenost območja je visoka in se stopnjuje v depresijskih območjih, kjer se njivski svet z vedno drobnejšo parcelacijo postopno spreminja v travniški in ta v krajino logov. Obvodno raste, ki spremlja melioracijske jarke in Ljubljano, ter osamelci povečujejo pestrost in prostorski red območja.

Krajinski vzorci:

- Osamelci nastopajo kot odmev robnega hribovja in so zaradi izstopajočega reliefa in posebnosti rasti in tudi zaradi kontrastnosti izraziti členitveni elementi sicer dokaj homogene in uravljene kotline. Navadno so poraščeni z gozdom. Na stiku z ravnino so svojevrsten podvzorec ravninskega sveta.
- Močvirnata krajina na ravnini - Ljubljansko barje je zaradi geomorfološke zgradbe in ekološkega sestava svojevrsten krajinski vzorec v merilu Slovenije in ne samo obravnavane enote. Barjanska ravnica, na kateri prevladuje primarna raba, je preprejena z njivami, logi, mrežo jarkov, vodotoki ter vložki drevoja in grmovja.
- Drobnost členjena krajina ravnin – manjša naselja in vasi prehajajo v kmetijske površine čez vrtove in visokodebelne sadovnjake. Njivsko-travniške drobno členjene površine na obrobju naselij so kontrast večjim nečlenjenim kmetijskim sestojem območja.

Simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin Ljubljanskega Barja so državnega pomena. Po kategorizaciji sodi v območje z naravnimi prvinami, z izjemno uravnoteženo kulturno krajino oziroma s posebnimi simbolnimi pomeni (Marušič, in sod., 1998).

4.1.2.5 Analiza parcelne strukture

Naselje leži v sedlu dveh osamelcev, Velikega vrha in Gulča. Del naselja ki je bil vključen v raziskavo, leži na zahodnem delu tik pod osamcem Veliki vrh. Proti severu se razprostirajo travniki in polja (Barje), na zahodno stran pa se širi grajena struktura. To je obcestno naselje, ki se razrašča stran od ceste proti obdelovalnim površinam. Struktura širitve novih gradenj je vnaprej določena z obliko njivskih parcel, kar je dobro razvidno iz zgornje sheme .

Slika 14: Vnanje Gorice, struktura parcel (Kart. Podlaga, Občina ..., 2011)

4.1.2.6 Dejanska raba zemljišč

Naselje na severu obdajajo njive in vrtovi, na jugu pa osamelec. Sama grajena struktura tvori nekakšen trikotnik ravno zaradi obcestne strukture naselja, v vmesnem območju pa se nahajajo njive ter druge obdelovalne površine. V starem jedru so kategorizirani tudi trajni nasadi (Občina ..., 2011).

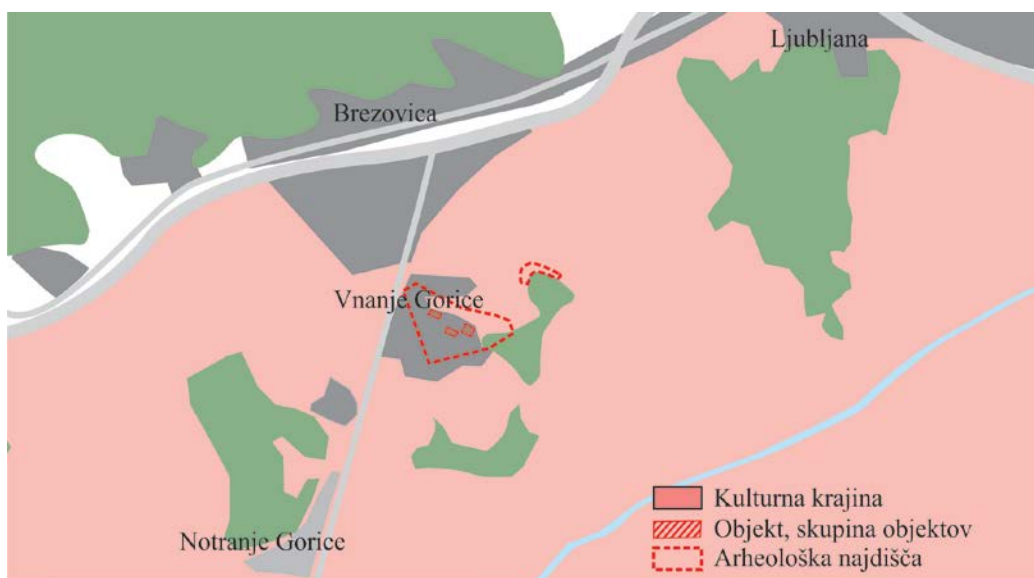

Slika 15: Vnanje Gorice, dejanska raba prostora

4.1.2.7 Kulturna dediščina

V naselju Vnanje Gorice je kar nekaj stavb, ki so registrirane kot kulturna dediščina. Veliko je ohranjenih domačij iz 19. stoletja. Staro vaško jedro predstavlja obcestno vas, ki je nastala ob vznožju vzpetine s cerkvijo kot dominantno. Staro vaško jedro z značilno posestno strukturo, s kozolci in v pasove parceliranimi njivami, se nahaja v ožini med osamelcema.

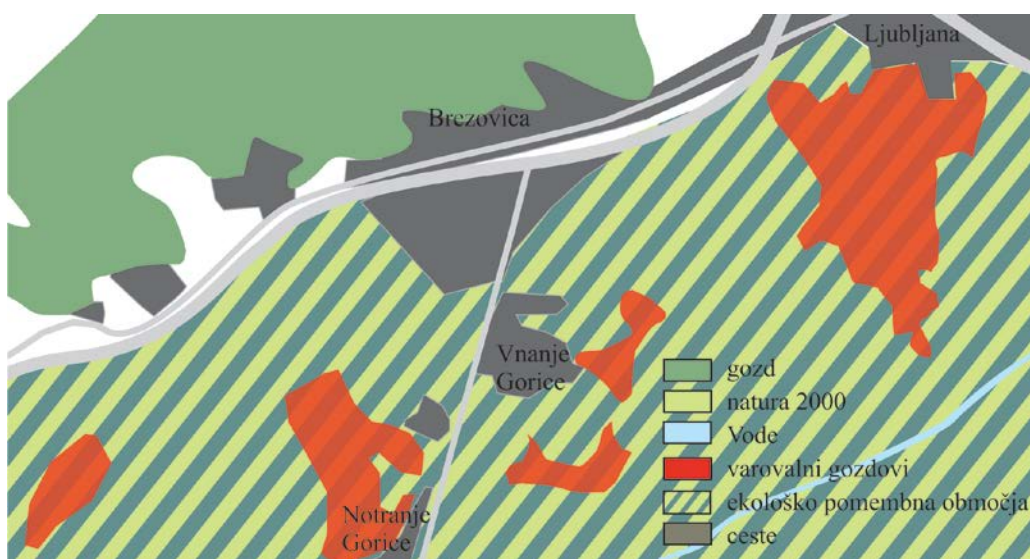
Naselje se nahaja na Ljubljanskem barju, ki je v celoti registrirano kot kulturna krajina. Prav tako je barje kot celota arheološki teren z najdbami iz vseh arheoloških obdobij, od paleolitika do rimskega obdobja. Med pomembnejše ostaline sodijo prazgodovinska kolišča. V samem naselju se nahajajo arheološka najdišča Gradišče Gulč, Arheološko najdišče, Arheološko najdišče Hrib (Register ... , 2011).

Slika 16: Vnanje Gorice, kulturna dediščina

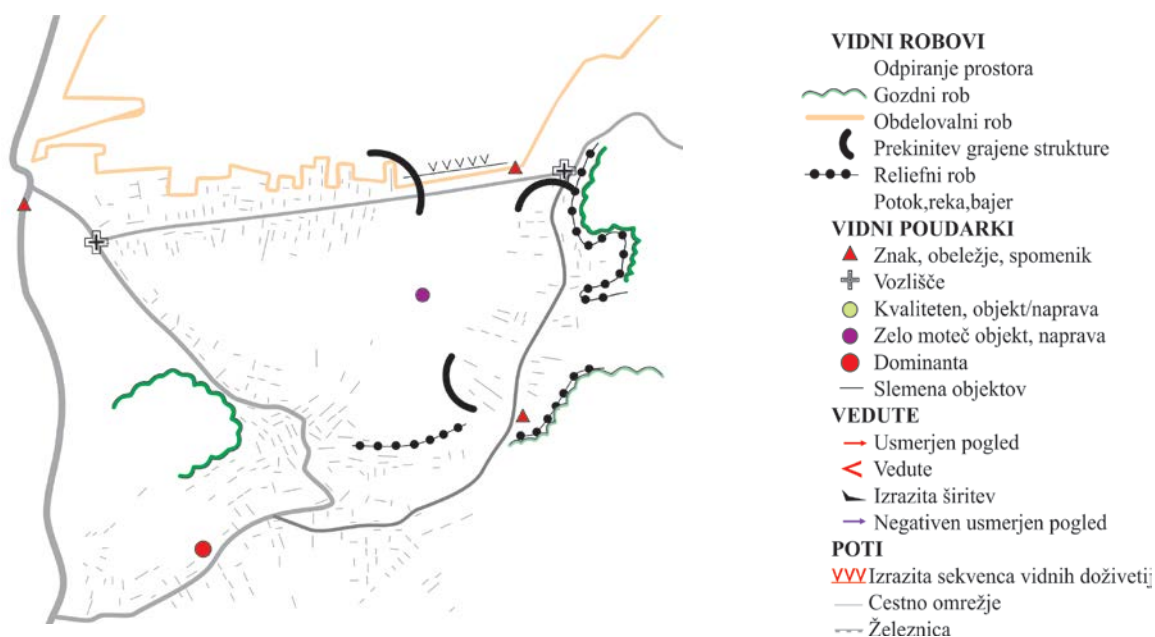
4.1.2.8 Varstvo narave

Kot ekološko pomembno območje je registrirano območje Ljubljanskega barja. Natura 2000 prekriva celotno območje barja. Prav tako je nekaj gozdov v bližini kategoriziranih kot varovalni gozdovi (Piso, 2011).

Slika 17: Vnanje Gorice, varstvo narave

4.1.2.9 Vizualna analiza

Slika 18: Vnanje Gorice, vizualna analiza

Naselje omejujeta reliefni in gozdni rob na vzhodu ter obdelovalni rob na severu. Staro grajeno strukturo, vaško jedro, je možno zaznati v jugozahodnem delu naselja, saj izstopa po posestni strukturi. Za preostali del naselja je značilna obcestna gradnja, ki se razrašča ob cesti in po dolžini parcel. Osamelca v prostoru delujeta kot »refuge«, se pravi kot zaščiten hrbet. Poudarek v prostoru predstavlja cerkev.

Preglednica 4: Objektivne ocene posameznih meril za obe naselji

Prostorska merila	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
VARNOST		
Okolje, ki je urejeno in vzdrževano		
Objekti v okolici so urejeni in vzdrževani;	Stanovanjske hiše v novem naselju delujejo vzdrževano in urejeno, na občutek urejenosti vpliva tudi enotnost stanovanjskih stavb. Ekološki otoki so ograjeni z lesenimi pregradami, so čisti in vzdrževani.	Stanovanjske hiše v novem naselju so sicer večinoma lepo vzdrževane, veliko pa je tudi takih, ki niso ravno vzdrževane. Na občutek neurejenosti vplivajo tudi zelo različni stili stanovanjskih stavb z raznovrstnimi barvami fasad. Struktura nove poselitve je na delih razpršena, kar tudi vpliva na občutek neurejenosti.
Obdelovalne površine, travniki v okolici so vzdrževani;	Travniki in polja, ki so v naselju ali ga obdajajo, so zelo vzdrževani, prav tako ob robu teh površin ni zaznati zaraščanja vegetacije. Ponekod v naselju so ostanki odpadnega gradbenega materiala in kupi smeti, kar deluje zelo neurejeno.	Travniki in polja, ki so v naselju ali ga obdajajo, so vzdrževani, vendar pa so robovi teh površin ponekod močno zaraščeni, nevzdrževani. V nastajanju je nov gospodarski objekt. Površina, na kateri se nahaja, je zelo neurejena (nasipi, odpadni material, smeti ...). Nekaj zelenih površin v naselju je v zaraščanju.
Igrišča, dvorišča, skupni prostori služijo svojemu namenu in so vzdrževani.	Skupnih prostorov v naselju ni.	Skupnih prostorov v naselju ni.
Možnost zdravega življenja:		
Zdravo okolje; okolje z malo emisijami;	Stran od velikih prometnih povezav Na območju, kjer se nahaja naselje, je veliko zelenih površin, posledično je zrak bolj čist.	Stran od velikih prometnih povezav Na območju, kjer se nahaja naselje, je veliko zelenih površin, posledično je zrak bolj čist.
Možnosti za rekreacijo; izhodišča za sprehajalne, kolesarske poti, športna igrišča;	V samem naselju ni športnih igrišč, vendar pa je zunaj naselja veliko možnosti za rekreacijo v naravi (kolesarjenje, pohodništvo, tek na smučeh). V bližini je tudi športni center Korant.	V samem naselju ni športnih igrišč, vendar pa je zunaj naselja veliko možnosti za rekreacijo v naravi (kolesarjenje, pohodništvo, sprehajalništvo).

se nadaljuje

nadaljevanje

Možnost razgleda in nadzora:

Panorama; možnost širokega razgleda na širšo krajino;

Razgled se iz več točk naselja široko odpre v smeri zahodno proti polju.

Razgled iz naselja se širše odpira na več strani.

Tak razgled omogoča usmeritev ulic, ki so v smeri V-Z, hkrati pa v to smer ni vegetacije, ki bi zastirala pogled.

Razglede sicer deloma zakrivajo vegetacija in grajeni elementi. Na jugu pogled v daljavo zastirajo osamelci, vendar je še vedno možen razgled proti staremu delu naselja. Na vzhodno stran pa je razgled popolnoma zastrt z gozdom.

PRIPADNOST

Prepoznavnost določenega prostora:

Prisotnost naravne krajine in kulturne krajine, ki vsebuje nekatere izjemne elemente, ki so značilni za ta prostor in mu dajejo identiteto (vode, gozd, hribi, jame, travinje, njive, sadovnjaki, vinogradi, gozd, grajena krajina, krajinski vzorci);

Širše območje:

Naselje leži na širšem dolinskem dnu reke Save.

Posavsko hribovje na severni strani zaznamuje celotno dolino, pri čemer so na posameznih vrhovih sakralni objekti z močnim simbolnim pomenom za to območje.

V prostoru so tudi drugi elementi (baročni dvorec Dol pri Ljubljani, arheološko najdišče – Gradišče, stara domačija v naselju, Korant – športni center), ki nosijo neko simbolno vrednost, vendar pa ti elementi niso v vidnem dosegu naselja.

Ožje območje:

Naselje obdajajo polja z značilnimi podolžnimi potezami njiv, prepletom travinja in sadovnjakov.

Naselje ima dva kategorizirana sadovnjaka, v naselju je tudi nekaj kozolcev.

Staro vaško jedro ima kvalitetno strukturo gručastega naselja, novo pa ima ortogonalno obliko, kar daje novo prepoznavnost prostoru.

Stanovalčeva možnost vnašanja svojih elementov v stanovanjsko okolje oziroma možnost sodelovanja pri oblikovanju stanovanjskega okolja;

Stanovalci lahko z vnašanjem svojih elementov razpolagajo znotraj svoje parcele, pa vendar je tudi to zaradi načrtovanega naselja močno omejeno (že določena barva fasade, tlakovanje in druga ureditev na parceli itd.).

Širše območje:

Osamelci in Ljubljansko barje so močan element lokalne identitete. Zaradi svoje geomorfološke zgradbe in ekološkega sestava imajo visok pomen pri identiteti. V bližini so tudi arheološka najdišča (Gradišče), ki pa vidno ne zaznamujejo prostora.

Ožje območje:

Staro naselje je imelo značilno strukturo, ki se je prilagajala reliefu, se pa je ta z izgradnjo novega naselja izgubila.

Sakralni objekt na najvišji točki naselja do neke mere zaznamuje prostor.

Simbolni pomen predstavljajo tudi sadovnjaki, kozolci in stare kmetije, ki jih je v naselju kar nekaj.

Stanovalci imajo kar nekaj možnosti pri tem, da vnašajo svoje elemente v bivalni prostor, prav tako so sami izbrali, kakšen tip stanovanjskega objekta so želeli imeti, kakšna bo fasada. Imeli so tudi možnost, da sami oblikujejo in organizirajo zunanjo okolico okoli svojega stanovanjskega objekta.

se nadaljuje

nadaljevanje

Prostori za druženje:

Odperti prostori, ki omogočajo aktivne in pasivne dejavnosti posameznikov in posameznikovih interesnih skupin;

Takšnih odprtih površin v samem naselju ni, na nek način to funkcijo zapolnjujejo rekreacijske poti v okolici.

Takšnih odprtih površin v samem naselju ni, na nek način to funkcijo zapolnjujejo rekreacijske poti v okolici.

Prostori, ki nudijo prebivalcem možnost zadrževanja in druženje z ostalimi stanovalci;

Na odprtih površinah takšnih prostorov ni.

Na odprtih površinah takšnih prostorov ni, v naselju pa možnost socializacije in druženja nudi gasilni dom, ki pa žal ne sodi med odprte površine.

KOGNITIVNE POTREBE

Jasno strukturirano območje:

Meje med območji so jasne (poti, ograje, žive meje itd.);

Meje med različnimi elementi v prostoru so precej jasne. Na to vplivajo poenotene ograje med parcelami, prav tako je meja med novo grajeno strukturo in polji na drugi strani zelo ostra in čista, tudi gozdni rob je jasen.

Meje so malo manj jasne, robovi so zaradi zaraščajoče vegetacije velikokrat nejasni.

Prostorski elementi so strukturirani v več jasnih enot, kar naredi krajino bolj razumljivo (vegetacija, zgradbe, polja itd.); orientacija v prostoru je lahka.

Prostorske strukture (polja, gozd, naselje) so zelo jasne, z izjemo nekaterih delov znotraj poselitvenega prostora, kjer je struktura manj jasna. Z umestitvijo novih objektov v staro gručasto strukturo naselja se izgublja poenotena struktura naselja, To negativno vpliva na orientacijo v prostoru in posledično na zmanjšano jasnost.

Prostorske strukture (osamelci, gozd, polja) so jasne. Problem je v novi strukturi poselitve in infrastrukturi, ki se razrašča nenadzorovano in briše jasne strukture, hkrati pa to potegne za seboj še druge prostorske elemente, tako da struktura deluje vedno bolj razdrobljeno.

Tloris novega naselja ima ortogonalno razporeditev parcel, kar prav tako povečuje jasnost nekaterih delov prostora.

Širše območje:

V širšem območju ima pomembno vlogo pri lažji orientaciji bencinska črpalka, ki deluje kot kašipot z glavne ceste v smeri proti naselju.

Močan poudarek v prostoru predstavlja hrib Veliki vrh, ki opredeljuje (uokvirja) celotno dolino. Na posameznih vrhovih so sakralni objekti, ki prav tako dajejo poudarek v prostoru.

Ožje območje:

Nekaj izstopajočih elementov je v starem delu naselja: kozolec, sadovnjak. V novem delu pa nekaj jasnih poudarkov ni, hiše pa so v ortogonalnih vrstah in so si med seboj zelo podobne.

Širše območje:

Najmočnejši poudarek v prostoru predstavljajo osamelci, ki obdajajo naselje in tudi dajejo obliko prvotni poselitveni strukturi.

Ožje območje:

Poudarek znotraj naselja predstavlja tudi staro vaško jedro s sakralnim objektom na najvišji točki. V naselju sta dve kapelici, stare kmetije, ki služijo kot manjši poudarki oziroma orientacijske točke v prostoru. Sicer pa izrazito jasnih poudarkov v prostoru ni.

se nadaljuje

nadaljevanje

Krajina, ki vzbuja zanimanje za nadaljnje raziskovanje:

Kompleksnost elementov v prostoru je velika;	V samem naselju je nekaj različnih krajinskih elementov (stare kmetije, kozolci, sadovnjaki), vendar zaradi majhnega obsega in jasne strukturiranosti ne delujejo preveč kompleksno.	V samem naselju veliko krajinskih elementov (stare kmetije, nove hiše, kozolci, sadovnjaki, travnik, gozd, potok, drevored, osamelci) Veliko število teh elementov in njihova razdrobljenost ustvarja v prostoru kompleksnost, ki pa je skoraj prevelika.
Prizorišče nudi več, kot je možno zaobjeti iz določene točke (prizorišče je deloma zakrito in ne dovoljuje, da bi se videlo vse, kar je skrito zadaj), element skrivnostnosti, krajina ima več planov (globina prostora je dosežena s polji, hribi v ozadju itd.);	V prvem planu predvsem v novem delu naselja razgibanost ni velika, saj ni vegetacije, s katero bi se vzpostavil vidik skrivnostnosti. Na vzhodu je moment skrivnostnosti večji. Tega ustvarjajo kozolci in drevje ter večja razgibanost tlorisa naselja. Razgled, ki se odpira na vzhodno stran s pogledom preko različnih krajinskih pasov, daje občutek globine.	V prvem planu naselja je prisotna precejšnja razgibanost prostorskih elementov, ki je ustvarjena s prepletom sadnih dreves in kozolcev, prav tako pa to omogoča tudi tloris naselja. To povečuje občutek skrivnostnosti. Podlago za še večji občutek elementa odpiranja in zastiranja v prostoru omogoča geomorfologija prostora. V drugem planu globino ustvarjajo krajinski pasovi Ljubljanskega barja.

ESTETSKE POTREBE:

naravna krajina in naravni red (ne sledi pravilom geometrije, temveč se oblikuje v skladu z zakonitostmi narave, organski red	Naravna krajina deluje skladno in izkazuje veliko naravno pestrost. Območje zaznamuje dolina Save.	Naravna krajina deluje skladno in izkazuje veliko naravno pestrost. Zaznamuje jo Ljubljansko barje z osamelci, kar predstavlja izjemno naravno kvaliteto.
Kakovostna kulturna krajina; grajeni elementi (oblike, ki jih je ustvaril človek) so skladni in sledijo nekemu likovnemu redu; prisotni so elementi kulturnega pomena.	Območje izkazuje visok prostorski red, kar se odraža v skladnosti krajinskih oblik in rabe. Kulturno krajino zaznamuje visoka vrednost; podolžne poteze njiv, preplet travinja in sadovnjakov deluje vizualno zelo skladno. Prav tako je samo naselje umeščeno zelo skladno v prostor – staro gručasto naselje na robu doline ob pobočju hriba. Ponovno pa predstavlja problem umeščenost novega naselja, saj rob naselja deluje zelo grobo in neskladno v prostoru. Na zahodno stran se v smeri Dola pri Ljubljani odpira lep razgled preko polj in cerkvic z vedutami na hribovju.	Območje izkazuje visok prostorski red z izjemno uravnoteženo kulturno krajino (kozolci, stare domačije ter travniki in polja). Obvodno rastje, ki spremlja melioracijske jarke, ter osamelci povečujejo pestrost in prostorski red območja. Staro naselje je umeščeno skladno v prostor. Problem predstavlja nova gradnja, ki naselja in n zmanjšuje skladnost. Razgled na severni stran se odpira preko travnikov in polj proti Brezovici, v zadnjem planu pa je videti Polhograjsko hribovje. Na južno stran se odpira razgled, ki pa je v bližjem planu in usmerjen proti osamelcem in staremu vaškemu jedru s sakralnim objektom.

se nadaljuje

nadaljevanje

Prisotnost zelenih površin;	V okolici prisotnih veliko zelenih površin: travniki, polja in veliko območje gozda.	V okolici prisotnih veliko zelenih površin: travniki, polja in veliko območje gozda.
-----------------------------	--	--

Preglednica 5: Pregled objektivnih ocen v kvantitativni obliki

Parametri	VG	PD
Varnost		
možnost nadzora in razgleda	3	3,5
okolje, ki je urejeno in vzdrževano	3,25	4,3
možnost zdravega življenja	5	5
povprečna ocena	4	4,2
Pripadnost		
možnost stanovalcev, da vnašajo svoje elemente	4	3
prepoznavnost določenega prostora	4,5	3,5
prostori za druženje	2,5	2,5
povprečna ocena	4	3
Kognitivne potrebe		
jasno strukturirano območje	3	4
krajina, ki vzbuja zanimanje za nadaljnje raziskovanje	4	3
povprečna ocena	3,5	3,5
Estetske potrebe		
skladnost naravnih elementov	4,5	4
skladnost grajenih elementov	2,5	3,5
veliko zelenja	5	5
povprečna ocena	4	4,2

4.3 REZULTATI VPRAŠALNIKOV

V anketi je bilo vključenih 41 oseb, od tega je bilo 20 oseb iz naselja Podgora pri Dolskem in 21 oseb iz naselja Vnanje Gorice. Anketiranci so na nekatera vprašanja morali odgovarjati nominalno, na ostala pa z ocenami od 1 do 5. Pri tem 5 predstavlja najvišjo, 1 pa najnižjo oceno.

Povprečna starost anketirancev v naselju Podgora pri Dolskem je 43,5 let, najmlajši anketiranec je imel 21, najstarejši pa 87 let. V naselju Vnanje Gorice je povprečna starost anketiranih 42,18 let, najmlajši anketiranec je imel 27, najstarejši pa 64 let.

Delovno aktivnih oseb v naselju Podgora pri Dolskem med anketiranimi je 16, dve osebi sta upokojeni, ena oseba brezposelna, med njimi pa je bil tudi en študent. V naselju Vnanje Gorice je 19 anketiranih delovno aktivnih, ena oseba je upokojena, ena pa brezposelna.

V naselju Podgora pri Dolskem je 9 oseb z visokošolsko izobrazbo, ena oseba z doktoratom, 5 oseb z višješolsko ter 5 oseb s srednješolsko izobrazbo. Polovica vprašanih v naselju Vnanje Gorice ima visokošolsko izobrazbo, 2 osebi višješolsko, 5 oseb srednješolsko izobrazbo, 2 osebi pa imata magisterij oz. doktorat.

V naselju Vnanje Gorice je med vprašanimi povprečna doba bivanja v kraju 3,75 let, 6 vprašanih se je v naselje preselilo pred tremi leti, prav tako 6 oseb se jih je preselilo pred dvema letoma. Eden izmed vprašanih je v naselju šele eno leto. Povprečna doba bivanja v naselju Podgora pri Dolskem med vprašanimi je 4,6 let. Pri tem večina 28 vprašanih v naselju živi od 4 do 5 let.

Največji razlog za selitev, ki so ga navedli prebivalci Podgore pri Dolskem, je reševanje stanovanjskega problema (12 ljudi). Skoraj polovica se je odločila za selitev med drugim zaradi zelenega okolja, tretjina pa, ker so želeli ven iz mesta, a hkrati ostati blizu Ljubljane. V naselju Vnanje Gorice je prav tako večina anketirancev med vzroki za selitev največkrat navedla reševanje stanovanjskega problema, teh je bilo kar 11, 7 jih je navedlo zeleno okolje, pet pa jih je za vzroke navedlo bližino sorodnikov oziroma podedovano parcelo.

Preglednica 6: Podgora pri Dolskem, razlogi za selitev na izbrano območje

	Razlogi za selitev	<i>f</i>
1	reševanje stanovanjskega problema	12
2	narava, zeleno okolje	9
3	izven Ljubljane, a hkrati blizu	6
4	ugodna cena	2
5	podedovana parcela, bližina sorodnikov	2
6	urejena infrastruktura (ceste, šole, vrtci ...)	1
7	mirna, prijetna okolica	1

Preglednica 7: Vnanje Gorice, razlogi za selitev na izbrano območje

	Razlogi za selitev	<i>f</i>
1	reševanje stanovanjskega problema	11
2	narava, zeleno okolje	7
3	podedovana parcela, bližina sorodnikov	5
4	ugodna cena	3
5	izven Ljubljane, a hkrati blizu	3
6	primerno za otroke	1
7	mirna, prijetna okolica	1

4.3.1 Splošno dožemanje stanovanjskega okolja

Na vprašanje o lastnostih okolja, ki so jih udeleženci ankete prepoznali kot prednosti, ko so izbirali lokacijo za stanovanjsko gradnjo, so v obeh naseljih na prvo mesto postavili dobre povezave z Ljubljano, zelo visoko pa so vrednotili tudi dejstvo, da je okolje naravno in zeleno. V naselju Podgora pri Dolskem je na drugo mesto uvrščena lastnost, da je soseska domača, ruralno okolje. V naselju Vnanje Gorice pa so na drugo mesto kot prednost anketiranci postavili čist zrak.

Preglednica 8: Podgora pri Dolskem, lastnosti, ki so jih anketiranci prepoznali kot prednosti, ko so izbirali lokacijo za stanovanjsko gradnjo

	Lastnosti okolja	<i>f</i>
1	dobre povezave z Ljubljano, ter urejena infrastruktura	12
2	ruralno - domače okolje	7
3	narava, zelenje	6
4	bližina gozda	5
5	čist zrak	5
6	rekreacijske poti in območja	3
7	lepo okolje	2
8	čist zrak	2
9	bližina rojstnega kraja	1

Preglednica 9: Vnanje Gorice, lastnosti ki so jih anketiranci prepoznali kot prednosti, ko so izbirali lokacijo za stanovanjsko gradnjo

	Lastnosti okolja	<i>f</i>
1	dobre povezave z Ljubljano, ter urejena infrastruktura	16
2	čist zrak	7
3	narava, zelenje	6
4	rekreacijske poti in območja	3
5	bližina gozda	3
6	prijetno okolje	3
7	ruralno - domače okolje	2
8	Urejenost	2
9	ni industrije, prometa	2

Na vprašanje o tem, kako bi s tremi besedami neznancu opisali sosesko, bi v naselju Podgora pri Dolskem največ ljudi (11) odgovorilo, da je ta mirna, 8 vprašanih jo je opisalo kot prijetno, tretji najbolj pogost odgovor pa je bil, da je soseska urejena in čista.

Preglednica 10: Podgora pri Dolskem, kako bi svojo okolico znancu opisali s tremi besedami

	Prepoznavnost soseske	<i>f</i>
1	mirna	11
2	prijetna, pozitivna energija	8
3	v naravi z naravo	7
4	urejena, čista	4
5	spalno naselje	3
6	majhna	2
7	gosto poseljena	2
8	nova	2
9	Lepa	1

V naselju Vnanje Gorice je večina (18) vprašanih opisala sosesko kot mirno, druga najbolj očitna lastnost je ta, da je v naravi, na tretje mesto pa so uvrstili urejenost in čistost soseske.

Preglednica 11: Vnanje Gorice, kako bi svojo okolico znancu opisali s tremi besedami

	Prepoznavnost soseske	<i>F</i>
1	mirna	18
2	v naravi z naravo	7
3	prijetna pozitivna energija,	6
4	mestno okolje	4
5	urejena, čista	3
6	domača	3
7	sproščujoča	1
8	razvijajoča	1
9	lepa	1
10	majhna	1
11	veliko otrok	1
12	čist zrak	1

4.3.2 Občutenje varnosti

Pri občutjenju varnosti v naselju je bilo opaziti nekaj razlik med stanovalci iz obeh naselij.

Preglednica 12: Kako varno se stanovalci počutijo v svojem bivalnem okolju

Ocene	Podgora pri dolskem	Vnanje Gorice
5 zelo varno	6	10
4 varno	7	10
3 še kar varno	5	1
2 ne počutim se varno	1	0
1 nevarno	0	0

Iz zgornje tabele je razvidno, da prebivalci Vnanjih Goric občutijo več varnosti v svojem stanovanjskem okolju kot prebivalci Podgore pri Dolskem. Povprečna ocena občutenja varnosti od 1 do 5 je v Vnanjih Goricah 4,42, v Podgori pri Dolskem pa 3,94.

V Vnanjih Goricah je 20 vprašanih odgovorilo, da se počutijo varno oziroma zelo varno (ocena 5, 4), v Podgori pri Dolskem pa je tako odgovorilo le 12 anketirancev. Eden od vprašanih v naselju Podgora pri Dolskem je odgovoril, da se v svojem stanovanjskem naselju ne počuti varno.

Na vprašanje o možnosti nadzora nad okolico med anketiranci obeh naselij ni bilo opaznih razlik. Povprečna ocena v naselju Podgora pri Dolskem je 3,5, v naselju Vnanje Gorice pa 3,7. V Vnanjih Goricah je 14 takih, ki menijo, da je njihov razgled dober oziroma zelo dober. V naselju Podgora pri Dolskem je takšnih 11.

Preglednica 13: Kako dobro stanovalci lahko vidijo, kaj se v njihovem okolju dogaja

Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5 zelo dobro	4	4
4 dobro	7	10
3 še kar dobro	6	4
2 slabo	1	2
1 zelo slabo	2	1

Pri vprašanju o tem, kako se stanovalci v svojem bivalnem prostoru lahko sprostijo, je bilo med naseljema kar nekaj razlik. V naselju Podgora pri Dolskem je povprečna ocena 4,3, v naselju Vnanje Gorice pa 4,52.

Preglednica 14: Koliko se stanovalci v svojem bivalnem prostoru lahko sprostijo

	Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5	zelo se sprostim	9	13
4	se sprostim	9	6
3	včasih se sprostim	1	2
2	se težko sprostim	1	0
1	se ne sprostim	0	0

V naselju Vnanje Gorice 13 vprašanih meni, da se v svojem okolju lahko popolnoma sprostijo, 6 je takih, ki se v svojem okolju lahko sprostijo, medtem ko je v Podgori pri Dolskem 9 anketiranih takšnih, ki se v svojem okolju lahko popolnoma sprostijo, prav tako 9 takšnih, ki se sprostijo.

Na vprašanje, ali je soseska urejena in vzdrževana, je bilo med odgovori med obema naseljema nekaj razlik.

Preglednica 15: Kako urejena se jim zdi njihova soseska

	Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5	zelo urejena	11	5
4	Urejena	9	11
3	še kar urejena	0	4
2	neurejena	0	1
1	zelo neurejena	0	0

Povprečna ocena med anketiranci v naselju Podgora pri Dolskem je 4,55, v naselju Vnanje Gorice pa 3,95. V naselju Podgora pri Dolskem je 11 vprašanih na to vprašanje odgovorilo z najvišjo oceno, 9 vprašanih pa z drugo najvišjo oceno. Takšnih anketirancev v naselju Vnanje Gorice, ki so urejenost soseske ocenili z najvišjo oceno, je le 5, z drugo najvišjo oceno pa jo je ocenilo 11 vprašanih. Eden od vprašanih meni, da je soseska neurejena.

4.3.3 Občutenje pripadnosti

Pri občutnju pripadnosti med obema naseljema ni bistvenih razlik. Povprečna ocena v naselju Podgora pri Dolskem je 3,85, v naselju Vnanje gorice pa 4,04. V naselju Podgora pri Dolskem je 8 takih, ki občutijo popolno pripadnost temu prostoru, 5 je takih, ki so svojo pripadnost ocenili z oceno 4. Ena oseba od vprašanih se počuti kot popolni tujec. V naselju Vnanje Gorice je 8 takšnih, ki občutijo popolno pripadnost svojemu prostoru.

Preglednica 16: Koliko pripadnosti občutijo do svoje soseske

Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5 popolnoma pripadam	8	8
4 pripadam	5	8
3 ne eno ne drugo	4	3
2 ne pripadam	2	2
1 sem tujec	1	0

Na vprašanje, kako se stanovalcem skupni prostori zdijo uporabni in prijetni, je bila povprečna ocena v naselju Podgora pri Dolskem 3,15, v naselju Vnanje Gorice pa 2,65. Pri tem je potrebno upoštevati, da v nobenem izmed naselij takšnih prostorov ni.

Preglednica 17: Koliko se skupni prostori znotraj naselja zdijo prijetni in uporabni

Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5 zelo prijetni in uporabni	0	2
4 prijetni in uporabni	5	5
3 ne eno ne drugo	4	7
2 niso preveč prijetni	1	3
1 zelo neprijetni in neuporabni	3	0
brez odgovora	7	4

Povprečna ocena na vprašanje o tem, kako pogosto stanovalci uporabljajo skupne prostore, je v naselju Podgora pri Dolskem 3,53 v naselju Vnanje Gorice pa 3,28.

Pri tem vprašanju velja ista pripomba kot pri prejšnjem.

Preglednica 18: Kako pogosto uporabljajo skupne prostore

Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5 zelo pogosto	1	2
4 pogosto	3	3
3 redko	3	6
2 zelo redko	0	2
1 nikoli	6	5
brez odgovora	7	3

4.3.4 Kognitivne potrebe

Povprečna ocena pri vprašanju, kako hitro obiskovalci najdejo pot do anketiranca, je bila v naselju Podgora pri Dolskem 4,42, v naselju Vnanje Gorice pa 3,8.

Na vprašanje, kako hitro obiskovalci najdejo pot do njihovega naselja, je 15 stanovalcev Podgore pri Dolskem odgovorilo, da obiskovalci zelo hitro najdejo pot do njih, medtem ko je tako menilo le 5 anketirancev iz Vnanjih Goric.

Preglednica 19: Ali obiskovalci, ko prvič pridejo, hitro najdejo pot

	Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5	takoj najdejo	15	5
4	dokaj hitro najdejo	0	10
3	kakor kdaj	2	4
2	težko najdejo	1	1
1	zelo težko najdejo	1	1

Na vprašanje, ali je še veliko koticikov, ki jih stanovalci želijo raziskati, med odgovori v obeh naseljih ni bilo veliko razlik. Povprečna ocena za naselje Podgora pri Dolskem je 3,8, za naselje Vnanje Gorice prav tako 3,8.

Preglednica 20: Ali je še veliko koticikov v okolici, ki jih želijo raziskati

	Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5	zelo veliko	4	4
4	veliko	10	9
3	srednje	4	7
2	malo	2	1
1	zelo malo	0	0

Pri odgovorih na vprašanje, kako zanimivo in spodbudno se jim zdi njihovo okolje, so bile razlike med obema naseljema minimalne. Povprečna ocena za Podgoro pri Dolskem je 3,9, povprečna ocena za Vnanje Gorice je 4,2.

Preglednica 21: Ali se jim zdi okolica zanimiva in spodbudna

	Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5	zelo	7	7
4	spodbudno	5	11
3	še kar spodbudno	7	3
2	nespodbudno	1	0
1	zelo nespodbudno	0	0

4.3.5 Estetske potrebe

Med odgovori na vprašanje, kako anketiranci dojemajo svoje okolje kot lepo, je bilo med obema naseljema nekaj razlik. Povprečna ocena, ki so jo dali anketirani v naselju Podgora pri Dolskem, je 4,2, v naselju Vnanje Gorice pa 4,0. V naselju Podgora pri Dolskem je 14 takšnih, ki so po tem kriteriju sosesko ocenili z najvišjo oceno, 5 pa takšnih, ki so jo ocenili z drugo najvišjo oceno. V naselju Vnanje Gorice je 9 takšnih, ki se jo ocenili z najvišjo oceno, in prav toliko anketirancev, ki so jo ocenili z drugo najvišjo oceno.

Preglednica 22: Ali se jim zdi njihova okolica lepa

	Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5	zelo lepa	14	9
4	lepa	5	9
3	še kar lepa	1	3
2	ne preveč lepa	0	0
1	grda	0	0

Na vprašanje, kateri so tisti elementi, zaradi katerih se jim zdi okolica lepa, so naslednji je v obeh naseljih več kot polovica anketiranih med drugim odgovorila, da se jim zdi lepa zaradi zelenega okolja. V Podgori pri Dolskem so stanovalci omenili gozd ter urejenost. V naselju vnanje Gorice pa so stanovalci omenili Barje, ravnino ter na tretjem mestu prav tako urejenost.

Preglednica 23: Podgora pri Dolskem, prostorski elementi, zaradi katerih se jim zdi njihova okolica lepa

	Prostorski elementi	<i>f</i>
1	zelena, naravno okolje	11
2	gozd	5
3	urejena	4
4	travnik	4
5	tekoče vode	4
6	razgled (sončni zahod)	3
7	ruralno okolje	3
8	socialno okolje	3
9	hrib (gričevje)	2
10	polja	2
11	živalstvo	1
12	ni prometa, industrije, očitnih sledi urbanizacije	1
13	cerkvena	1

Preglednica 24: Vnanje Gorice, prostorski elementi, zaradi katerih se jim zdi njihova okolica lepa

	Prostorski elementi	<i>f</i>
1	zelena, naravno okolje	11
2	barje, travnik	6
3	urejena	4
4	hrib (osamelci, gričevje)	4
5	ni prometa, industrije, očitnih sledi urbanizacije	3
6	gozd	2
7	živalstvo	2
8	ruralno okolje	2
9	socialno okolje	2
10	polja	1

Na vprašanje, ali se jim zdijo grajeni elementi skladni z okolico, so prebivalci obeh naselij podobnega mnenja. V naselju Podgora pri Dolskem je povprečna ocena 3,9 v naselju, Vnanje Gorice pa 3,4.

Preglednica 25: Ali se vam zdiyo stanovanjski objekti in grajeni elementi skladni z okolico

	Ocene	Podgora pri Dolskem	Vnanje Gorice
5	zelo skladni	6	4
4	skladni	6	5
3	srednje	6	7
2	neskladni	2	3
1	popolnoma neskladni	0	1

Preglednica 26: Skupna preglednica objektivnih in subjektivnih ocen Ocene so obarvane rdeče pri tistih kategorijah, kjer subjektivna ocena preceni oz. podceni objektivno oceno

	Vnanje Gorice		Podgora pri Dolskem	
	rezultati ankete	objektivna ocena	rezultati ankete	objektivna ocena
Varnost	4,1	3,9	4,1	4,1
Pripadnost	3,3	3,7	3,5	3
Kognitivne potrebe	3,9	3,5	4	3,5
Estetske potrebe	3,7	4	4,1	4,2

5 RAZPRAVA

Vodilno vprašanje te raziskovalne naloge je bilo ali so zaznave stanovalcev glede krajine, ki je privlačna za stanovanjsko gradnjo, primerljive z Maslowo lestvico potreb, ki je prilagojena za prostorski kontekst. Primerljivost z Maslowo lestvico potreb pomeni, da so najprej zaznane nižje potrebe in šele, ko so te zadovoljne, lahko prebivalci zaznajo višje potrebe. Vprašanje, ki smo ga zastavili stanovalcem, je bilo, kateri so bili razlogi, za stanovanjsko gradnjo na določeni lokaciji oz. katere lastnosti krajine so jih pritegnile.

Pojavi pa se težava, kako iz danih odgovorov dobiti oceno, s katero bi lahko potrdili ali ovrgli našo hipotezo, saj iz posameznih lastnosti ne moremo sklepati, katere potrebe le te lahko zadovoljujejo, poleg tega pa ima vsaka izmed omenjenih lastnosti zmožnost, da zagotovi več potreb hkrati, kar celotno stvar precej zaplete. Zato bomo za vsako posamezno lastnost, ki se pojavlja v odgovorih, v tabeli označili, katere izmed potreb lahko zadovolji. To bomo naredili glede na spoznanja, ki smo jih pridobili v teoretičnem delu. Da pa ugotovimo, kolikokrat se določene potrebe pojavijo v vseh odgovorih skupaj, bomo za vsako posamezno potrebo upoštevali odgovore, ki navajajo posamezne lastnosti krajine z zmožnostjo zagotavljanja te potrebe, in te odgovore sešteli.

Lastnosti, ki so jih anketirani omenili najpogostejše so:

- Bližina Ljubljane;
bližina kvalitetne infrastrukture; je bil najpogostejši sklop odgovorov. To povezujemo s primarnimi potrebami.
- Bližina in ohranjenost narave;
kot drugi najpogostejši odgovor. To je lastnost krajine, ki lahko zagotavlja več potreb hkrati. Takšno okolje je po navadi čisto, predstavlja zdrav, manj onesnažen prostor, hkrati pa veliko »zelenega« ponuja več možnosti za rekreacijo.

To so tudi lastnosti, ki imajo potencial zagotavljanja potrebe po varnosti. Naravno in ohranjeno okolje pa je lahko tudi nekaj, kar predstavlja simbolno vrednost in s čimer se posameznik lahko identificira. Kot elementi identitete v naselju Podgora pri Dolskem predstavljajo polja ter gozd, v naselju Vnanje Gorice pa se ljudje navajali predvsem osamelce ter Ljubljansko Barje. Zato je to lastnost, ki jo med drugim uvrščamo tudi med potrebe po pripadnosti.

Ta lastnost ustreza tudi zadovoljevanju kognitivnih potreb, saj različni elementi naravne krajine, kot so gozd, polja, barje, osamelci, itd. predstavljajo nekakšne orientacijske točke v prostoru, pomagajo organizirati prostor v našem razumu, oziroma ga smiselno urediti, po drugi strani pa predstavlja tudi neko sestavljenost,

kompleksnost krajine, ki v ljudeh povečuje željo po raziskovanju, odkrivanju, kaj se dogaja za vidnimi plani.

Naravna in ohranjena krajina je verjetno ohranila tudi prvotno oblikovanost, ki sledi zakonitostim narave, pa tudi značilnosti kulturne krajine, to pa ustreza zagotavljanju estetskih potreb.

- Mirno okolje;
kot tretji najpogostejši odgovor na vprašanje. Ta odgovor kaže na potrebe po zagotavljanju varnega okolja.
Želja po mirnem okolju kaže na potrebo po urejenem in predvidljivem, brez nesreč in kriminala, z malo hrupa. Tak odgovor povezujemo s potrebami po varnem okolju.
- Možnost zdravega življenja;
takšno okolje je po navadi čisto, predstavlja zdrav, manj onesnažen prostor, hkrati pa veliko »zelenega« ponuja več možnosti za rekreacijo. To so tudi lastnosti, ki imajo potencial zagotavljanja potrebe po varnosti.
- Privlačno okolje;
odgovor nakazuje na to, da ima tak prostor možnost zadovoljevanja več potreb hkrati. Da neko okolje deluje privlačno, pomeni, da je prostor razumljiv in hkrati vzbuja zanimanje, da okolje deluje estetsko. Bolj kot so te lastnosti prisotne, več potreb je zadoščenih, bolj je nek prostor privlačen.
- Ruralno okolje
Predstavlja tudi neke simbole, s katerimi se človek lahko identificira zato to lahko spada v potrebe po pripadnosti.

Takšno okolje predstavlja tudi skladno gradnjo, ki je prav tako skladno umeščena v širšo okolico, ki vpliva na zadovoljevanje estetskih potreb.

- Redko poseljeno okolje;
Takšno okolje je po navadi tudi bolj mirno in omogoča veliko stopnjo zasebnosti

Preglednica 27: Razvrstitev odgovorov po posameznih potrebah

	Prim	Var	Prip	Kog	Est	Št. Odg.
Bližina Ljubljane, bližina potrebne infrastrukture	26					26
Bližina in ohranjenost narave, gozdovi, polja		22	22	22	22	22
Mirno okolje		16				16
Možnost zdravega življenja		8				8
Privlačno okolje				8	8	8
Ruralno, domače okolje			6		6	6
Redko poseljeno okolje		2			2	2
Urejeno okolje		1		1	1	1
Bližina rojstnega kraja		1	1			1
Seštevek točk		50	29	31	39	

Zaradi kompleksnosti in prepletenosti višjih potreb bomo primarne potrebe upoštevali ločeno od ostalih odgovorov. Taka združitev rezultatov ne bi bila smiselna, saj se pri višjih potrebah en odgovor lahko prišteje k več potrebam. Po prej navedeni razvrstitvi odgovorov smo dobili rezultate o tem, katere izmed potreb se v odgovorih največkrat pojavijo. Iz te razvrstitve je razvidno, da so primarne potrebe večkrat in močnejše izpostavljene oziroma zaznane, saj jih je omenilo 63% vseh vprašanih. Pri višjih potrebah se je izkazalo, da se največkrat pojavijo potrebe po varnosti. Estetske potrebe, potrebe po pripadnosti ter kognitivne potrebe, so glede na to kolikokrat in kako močno so bile zaznane, zelo blizu skupaj. To nakazuje, da so te višje potrebe med seboj tesno prepletene in težko postavimo meje med njimi. Pri teh spoznanjih potrdimo hipotezo, da ljudje pri izbiri krajine za bivalno okolje, več pozornosti namenjajo potrebam, ki so nižje na lestvici. Več kot je teh potreb zadovoljenih, večja je kakovost bivanja.

Drugi cilji naloge so bili ugotoviti, kako na samo kakovost bivanja lahko vpliva načrtovano oziroma nenačrtovano naselje, na katerih točkah se glede na dana merila pokažejo razlike. Potrebno je poudariti, da so ocene teh naselij relativne, saj gre le za primerjavo naselij in ne absolutne vrednosti.

Naselji sta bili izbrani na podlagi podobnosti širšega prostorskega konteksta kot je oddaljenost od infrastrukture, podobna umeščenost v prostoru v smislu razmerja hrib – ravnina, ohranjenost naravne in kulturne krajine ... V Podgori pri Dolskem je bilo naselje načrtovano v celoti, od razmestitve v prostoru do same arhitekture stanovanjskih stavb. V

naselju Vnanje Gorice pa so deli obravnavanega naselja nastajali postopoma po segmentih, to pa je za seboj potegnilo tudi ostalo potrebno infrastrukturo.

Čeprav smo načeloma poskušali ugotoviti razlike, ki se kažejo pri primerjavi samih naselij, se večkrat ne moremo izogniti širši okolici, ki prav tako vpliva na dožemanje kakovosti v samem naselju (strateška umeščenost, razgled ...), prav tako so odgovori anketirancev kazali na to, da imajo ponekod v mislih širše okolje.

Varnost

Pri tej kategoriji smo preverjali splošno občutenje varnosti v tem prostoru, možnost nadzora nad okoljem, možnost sprostitev ter urejenost okolice.

- največ razlik med obema naseljema občutijo stanovalci pri urejenosti naselja. Stanovalci Podgore pri Dolskem so urejenost v naselju ocenili za 0,6 točke višje kot stanovalci Vnanjih Goric, kar je občutna razlika. V naselju Vnanje Gorice veliko predelov, kjer se zarašča vegetacija, kar nekaj je manjših odlagališč, nasipov, česar je naselju Podgora pri Dolskem občutno manj.
- Pri ocenjevanju možnosti nadzora v naseljih so stanovalci Vnanjih Goric to vrednotili malenkost višje, prav tako možnost sprostitev. Pri objektivnem ocenjevanju smo ugotovili, da so v načrtovanem naselju ulice postavljene v smeri V-Z. Skoraj iz vsake točke v naselju je možen razgled proti odprtem prostoru na zahodni strani, ki je zelo odprt in ga vegetacija ne zastira. Na druge strani je razgled močno omejen. Drugače je v Vnanjih Goricah, kjer se pogled odpira iz več točk naselja. Je pa naselje močno razgibano geomorfološko, vegetacija in grajena struktura sta prav tako precej razgibani, kar do določene mere deluje v smislu odpiranja in zastiranja razgleda.
- Vendar pa je splošno občutenje varnosti v naselju Vnanje Gorice precej višje za 0,5 ocene. Morda bi lahko k temu pripisali nekoliko večjo možnost nadzora, ki so jo zaznali stanovalci Vnanjih Goric. Takšno zaznavo pa bi lahko pripisali tudi nekaterim drugim elementom, ki niso v povezavi s prostorom.
- Ocena o možnosti zdravega življenja je v obeh naseljih precej podobna. Prav tako ni opazne razlike med objektivnimi in subjektivnimi ocenami.

Pripadnost

V sklopu vprašanj glede pripadnosti smo preverjali možnost druženja v skupnih odprtih prostorih ter splošen občutek pripadnosti temu prostoru.

- Občutenje pripadnosti je v naselju Vnanje Gorice višja za 0,2 točke, kar pomeni da je ocena pri občutju pripadnosti v obeh naseljih precej enakovredna.

- Razlika, ki smo jo ugotovili, ki pa tudi ni tako velika, je v tem, da imajo stanovalci naselja Podgora pri Dolskem manj možnosti pri vnašanju svojih elementov v svoje bivalno okolje, saj je bilo že v osnovi zelo natančno načrtovano, kakšna naj bo zunanja ureditev prostora, določena je bila tudi že barva fasade, kakšno naj bo tlakovanje, prav tako pa so tudi parcele okoli stanovanjskih zgradb zelo majhne in ne nudijo veliko manevrskega prostora. Zanimivo pa je, da ta razlika med naseljema tako malo vplivala splošno občutenje pripadnosti do okolja.
- Kot najbolj prepoznaven element v prostoru so tako stanovalci Vnanjih Goric, kot tudi Podgore pri Dolskem izpostavili zeleno in ohranjeno krajino. Stanovalci Vnanjih Goric na drugo mesto postavili Barje ter osamelce, stanovalci Podgore pri Dolskem pa gozd. Čeprav smo v objektivni analizi opazili vrsto drugih tipičnih elementov, jih stanovalci ne zaznajo tako izrazito.
- Možnost socializacije je v obeh naseljih precej omejena, saj v nobenem izmed naselij ni urejenih odprtih površin, kjer bi imeli stanovalci možnost druženja oziroma preživljanja prostega časa. Res pa je tudi, da imajo stanovalci Vnanjih Goric v bližini Gasilski dom, kar predstavlja možnost organiziranega druženja. Med pogovori so nekateri stanovalci izrazili željo po druženju s svojimi sosedi, drugi pa imajo svoj dom kot prostor kamor se umaknejo od napornega urnika in stikov s ostalimi prebivalci soseske ne iščejo in ne želijo.

Kognitivne potrebe

V sklopu kognitivnih potreb smo z vprašalnikom preverjali dožemanja jasnosti razmerij ter kompleksnosti elementov v prostoru.

- Izkazalo se je, da je v načrtovanem naselju orientacija v prostoru veliko lažja. Na vprašanje kako hitro obiskovalci najdejo pot je bila ocena v naselju Podgora pri Dolskem višja za 0,6 točke.
- Pri oceni kompleksnosti elementov v obeh naseljih pa objektivna ocena kot tudi rezultat anket kaže v prid Vnanjim Goricam. Stanovalci so ta parameter na vprašanje kako se jim zdi naselje spodbudno, ocenili za 0,3 točke višje.
- Tip pozidave je v naselju Podgora pri Dolskem zelo jasen, ulice so razporejene med seboj vzporedno, v vsaki ulici pa imajo hiše drugačno barvo fasade, kar zelo olajša orientacijo v samem naselju. Vendar pa tak način pozidave hkrati deluje zelo monotono, preveč enostavno, kar zmanjšuje kompleksnost v prostoru in v zaznavi stanovalcev deluje pusto, ne vzbudi nobenega zanimanja za nadaljnje raziskovanje. Poleg tega na lažjo orientacijo v prostoru v naselju Podgora pri Dolskem pomembno vpliva tudi širše območje, saj je v okolici nekaj poudarkov, ki odločilno pripomorejo k lažji orientaciji.

- Znotraj naselja Vnanje Gorice je orientacija veliko bolj otežena, cesta v naselju je speljana po reliefu, vendar pa je širitev naselja na določenih predelih zelo nelogična. Zaradi nenačrtovane gradnje so ulice so nastajale spontano in glede na prostorske zmožnosti, zato je tudi orientacija v prostoru otežena. Hkrati pa ljudje znotraj tega naselja občutijo svoje okolje kot bolj spodbudno. Razlog za to se skriva tudi v tem, da je to naselje postavljeno med tri osamelce, se pravi kar razgiban relief, kar močno vpliva na kompleksnost in členjenost prostora.

Estetske potrebe

- Očitna odstopanja so se pokazala pri zaznavi skladnosti grajenih elementov, saj so stanovalci Podgore pri Dolskem za 0,5 točke višje ovrednotili skladnost grajenih elementov v svojem naselju, kot pa so to storili prebivalci Vnanjih Goric. Prav tako so bila opazna odstopanja pri tem parametru med objektivnimi in subjektivnimi ocenami. Stanovalci svoje hiše dojemajo kot veliko bolj skladne z okoljem, kot pa to ocenjujemo mi. To bi lahko povezali z večjo tolerantnostjo stanovalcev do svojih hiš.
- na vprašanje zaradi katerih lastnosti se jim zdi neka krajina lepa, so stanovalci v obeh naseljih na prvo mesto postavili lastnost, da je krajina zelena in da je to naravno okolje, na drugo mesto so stanovalci Vnanjih Goric postavili Barje, stanovalci Podgore pri Dolskem pa gozd, kar za obe naselji pomeni tudi element pripadnosti. Na tretje mesto so stanovalci obeh naselij postavili urejeno okolje.
- Ljudem v načrtovanjem naselju se zdi njihova soseska nekoliko lepša, najverjetneje na to vplivajo grajeni elementi, saj deluje vse skupaj veliko bolj skladno. Ta parameter se pri obeh stanovanjskih naseljih najbolj očitno razlikuje. Enotnost naselja in jasna logika prostora prav gotovo vpliva na dožemanje prostora kot estetsko bolj privlačnega.

Metodološke dileme

Dileme, ki so se nam pojavile pri snovanju vprašalnika so bile, ali naj bo le ta zastavljen kvalitativno ali kvantitativno. Kvalitativna metoda vprašalnika bi nam omogočila bolj poglobljen pogled v posameznikovo dožemanje nekega prostora, vendar pa bi bilo zaradi lažje obdelave in primerjave podatkov bolj primerna kvantitativna metoda. Prav tako pa smo potrebovali vrednostne ocene stanovalcev za določene parametre, zato se je zdela ocenjevalna lestvica, ki spada v sklop kvantitativnih metod, najbolj primerna. Vendar pa se je pri izvajanju anket večkrat izkazalo, da odgovori anketirancev niso bili zanesljivi, saj so si vprašanja različno razlagali. Vendar pa smo s tem načinom dobili vrednostne ocene njihovih zaznav, kar smo v resnici od anketirancev želeli. Z izboljšanim vprašalnikom, bi lahko bila uporabljena metoda bolj zanesljiva.

Za vsako potrebo smo opredelili več kriterijev, ki omogočajo zagotavljanje te potrebe. Vendar pa teža vseh kriterijev ni enaka, kljub temu pa smo se odločili, da tega ne bomo upoštevali, saj gre za merjenje človekove zaznave in nismo imeli nobenih pravih argumentov oziroma literature za razvrstitev po teži kriterijev. Tako smo enostavno upoštevali vsa merila enakovredno in vsakič izračunali povprečje.

Problematično je tudi število anketirancev, teh je skupaj 41. Vsekakor rezultat pri tako majhnem vzorcu ne more biti optimalen, vendar pri izbiri naselji nismo imeli veliko možnosti, saj smo bili precej omejeni z določenimi kriteriji.

Pomembna je bila odločitev za izbiro testnih območij. Iskali smo dvojce območji, kjer bi bila možna primerjava glede na njuno organiziranost- naselje, ki je nastalo spontano in naselje, ki je bilo načrtovano. Za lažjo primerjavo smo morali poiskati dovolj podobno širše okolje, kjer se območji nahajata.

Odločili smo se da v analizo vključimo naselji z individualno stanovanjsko gradnjo, saj smo imeli občutek, da je v takem tipu gradnje povezanost ljudi in krajine močnejša, kot pri večstanovanjski gradnji.

Prav tako smo upoštevali podobno oddaljenost od Ljubljane, organiziranost infrastrukture, postavitev v širši prostorski kontekst, število prebivalcev v naselju, starost naselja. Ohranjenost kulturne in naravne krajine naj bi bila na podobnem nivoju, kot tudi geomorfološke značilnosti.

V našem delu se nivo obravnave v glavnem nanaša na samo naselje, vendar pa pri obravnavi nismo mogli zaobiti širše krajine, saj le ta vpliva na nekatere izmed kriterijev, zaradi česar so verjetno ocene med naseljema bolj podobne, kot bi lahko sklepali iz značilnosti obeh naselij.

Mislim, da smo se iz tega naučili, da razlikovanje »spontano/načrtovano« ni najbolj smiselno, ampak da bi bilo bolje vzeti dve naselji, ki bi jih že vnaprej lahko ločili glede na to, koliko in kako kakovostne zunanje zelene površine imata – obravnavi deli naselij Podgora pri Dolskem ter Vnanje Gorice, pa sta si s tega vidika verjetno preveč podobni.

6 ZAKLJUČEK

V naših analizah je vpliv krajine na zagotavljanje potreb pri nekaterih parametrih prišel do izraza bolj, pri drugih pa malo manj. V primeru kognitivnih potreb je bila povezava objektivnih ocen in zaznave stanovalcev dokaj očitna. Z jasno organiziranostjo, umestitvijo nekih bolj izstopajočih elementov lahko opazno vplivamo na lažje razumevanje prostora. Prav tako pa razčlenjena razmestitev elementov vpliva na nekoliko večjo vzpodbudnost okolja.

Kot pri kognitivnih potrebah je tudi pri estetskem vidiku povezava objektivnih ocen in zaznave stanovalcev dobro razvidna. Predvsem se naselji razlikujeta pri enotnosti oziroma skladnosti stanovanjske gradnje in drugih objektov, kjer je v prednosti načrtovano naselje. To se odraža tudi pri estetski zaznavi stanovalcev. Pri tej potrebi je bil to tudi parameter pri katerem so bile ocene med enim in drugim naseljem najočitnejše. Ne glede na to kako se nam gradnja v načrtovanem naselju zdi primerna, jo stanovalci zaznavajo kot estetsko bolj skladno kot pa jo zaznavajo stanovalci v nenačrtovanem naselju.

Pri potrebi po varnosti je bila povezanost med objektivni ocenami in zaznavo prebivalcev manjša. Pri posameznih parametrih pri tem merilu je bila najočitnejša razlika glede urejenosti naselja v prid načrtovanemu naselju. To smo zaznali tako mi kot tudi sami stanovalci. Razlika med drugimi parametri (možnost nadzora, sprostitev), kaže nekoliko v prid nenačrtovanemu naselju, pa vendar ta razlika spet ni tako velika. Pa vendar je bilo splošno občutenje varnosti ravno v nenačrtovanem naselju bistveno višje. Predvidevamo lahko, da na občutenje varnosti vplivajo še drugi stvari, kot so ljudje, dogodki, ki so se zgodili v naselju ... Med pogovori s stanovalci smo namreč izvedeli, da se je nedavno v naselju Podgora pri Dolskem zgodil umor, kar je lahko možen vzrok za manjše občutenje varnosti na vseh nivojih bivanja.

Prav tako pri občutenju pripadnosti skladnost med objektivnim vrednotenjem in subjektivnimi ocenami ni zelo velika. Če pogledamo razlike med naseljema sicer nekoliko več pripadnosti zaznajo stanovalci Vnanjih Goric, ki pa imajo dejansko nekoliko več možnosti pri vnašanju svojih elementov v prostor. Vsekakor pa je slabo, da nismo mogli preverjati, kaj za prebivalce pomeni skupni odprti prostor v naselju. Pri primerjavi povprečnih ocen pri posameznih potrebah je ocena pripadnosti v obeh naseljih najnižja. To deloma lahko pripišemo pomanjkanju skupnih prostorov v naseljih, drugi izmed možnih razlogov pa je tudi relativno kratka doba od selitve anketirancev v naselji.

Ugotovili smo tudi, da lahko pri zagotavljanju različnih potreb pride do navzkrižja interesov. Stanovalci sicer z vnašanjem lastnih elementov v bivalno okolje uresničujejo nekatere izmed potreb, hkrati pa to lahko negativno vpliva ne estetsko zaznavo. To je tudi vprašanje, ki je trenutno precej aktualno.

Sama širša krajina ima velik pomen na zagotavljanje človekovih potreb, vendar pa na strukture na makro ravni, ki določajo položaj naselja v širšem prostoru lahko vpliva le peščica ljudi pa še te so regulirane s strani države. Smo pa na primerjavi dveh naselij ugotovili, da si lahko z grajeno strukturo in umeščanjem drugih grajenih elementov na mikro ravni občutno izboljšamo ali pa poslabšamo zagotavljanje nekaterih potreb. Kot je bilo ugotovljeno v teoretičnem delu, človek nekako instinktivno ve, katere krajine bolj zagotavljajo njegove potrebe in katere manj, vendar pa se pri večini novejših naselij zdi, da smo ljudje ta občutek izgubili.

7 POVZETEK

Pri izgradnji človekovih bivališč je smiselno upoštevati veliko lastnosti širše in ožje okolice, da bi bilo bivanje čim bolj kakovostno in bi človeku omogočalo zadovoljevanje čim več njegovih potreb. Za kar nekaj teh lastnosti obstajajo določena merila, kako jih ovrednotiti: izmerimo lahko oddaljenost od šole, službe, oddaljenost javne infrastrukture in njeno razporejenost ...

Pri nekaterih lastnostih, ki omogočajo zagotavljanje višjih človekovih potreb in hkrati vplivajo na privlačnost nekega prostora pa je zadeva veliko bolj zapletena ter subjektivna, saj nimamo definiranih kvantitativnih meril, po drugi strani pa so te lastnosti krajine, ki se nekomu zdijo privlačne za bivanje, še toliko bolj odvisne od posameznikove percepcije. V diplomski nalogi smo poskušali postaviti merila za vrednotenje teh kakovosti v prostoru, ki zagotavljajo človekove potrebe in s tem povečujejo privlačnost nekega prostora. Za osnovo je bila uporabljena Maslowa lestvica človekovih potreb, ki pa je bila s pomočjo različnih teoretičnih podlag prilagojena za prostorski kontekst.

Merila smo uporabili na primeru dveh naselij in sicer enega, ki je nastajalo bolj načrtno, z drugim, ki se je razvijalo bolj sproščeno, ter ugotoviti kakšne so razlike med njima oziroma podobnosti v smislu zagotavljanja človekovih potreb v krajini. S kvalitativno metodo smo glede na nova merila objektivno opisali stanje v obeh naseljih. To oceno smo prevedli še v kvantitativno obliko. Na drugi strani smo s pomočjo vprašalnika pridobili še subjektivne ocene zaznav stanovalcev. Na koncu smo rezultate med seboj primerjali. V naših analizah je vpliv krajine na zagotavljanje potreb pri nekaterih parametrih prišel do izraza bolj, pri drugih pa malo manj. Sama širša krajina ima velik pomen na zagotavljanje človekovih potreb, vendar pa na strukturo na makro ravni, ki določajo položaj naselja v širšem prostoru, lahko vpliva le peščica ljudi, saj so regulirane s strani države. Smo pa na primerjavi dveh naselij ugotovili, da si lahko z grajeno strukturo in umeščanjem drugih grajenih elementov na mikro ravni občutno izboljšamo ali pa poslabšamo zagotavljanje nekaterih potreb. Kot je bilo ugotovljeno v teoretičnem delu, človek nekako instinktivno ve, katere krajine bolj zagotavljajo njegove potrebe in katere manj, vendar pa se pri večini novejših naselij zdi, da smo ljudje ta občutek izgubili

8 VIRI

Appleton J. 1975. The experience of landscape. London. Wiley, cop: 293 str.

Dol pri Ljubljani.

<http://www.dol.si> (20. oktober 2011)

Dol pri Ljubljani. PISO.

http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=DOL_PRI_LJUBLJANI (20. oktober 2011)

Drašler A. 2005. O krajini z risbo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Arhitekturni muzej: 75 str.

Bartol B., Bratina – Jurkovič N., Fatur A., Fon – Boštjančič N., Košak E., Lapanja A., Lenarčič F., Podlesnik F., Torbica J. 2004. SPRS. Ljubljana, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Direktorat za prostor: 75 str.
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/sprs_slo.pdf (29.9. 2010)

Breznik P. 2004. Pomen narave v sodobni družbi- Primer terapevtskega tabora društva odmev. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 81 str.

Geopedia. Sinergise, laboratorij za geografske informacijske sisteme.

<http://www.geopedia.si> (20.10.2011)

Heiddeger M. 1998, Grajenje, prebivanje, mišljenje, Arhitektov bliten: AB: mednarodna revija za teorijo arhitekture, Let. 28, št. 141-142: 78-83

Frey F. 1999. Designing the city : towards a more sustainable urban form. London, E & FN Spoon: 148 str.

Javni holding Ljubljana

<http://www.jhl.si/lpp> (20. oktober 2011)

Kaplan S. 1992. Perception and Landscape: Conceptions and Misconceptions. V: Environmental Aesthetics. Nasar J.L. (ur.). Cambridge, Cambridge University press: 45-55

Kaplan R., Kaplan S. 1998. With people in mind : design and management of everyday nature. Washington, Covelo. Island Press: 225 str.

Klemenčič T. 1985. Stanovanjsko gospodarstvo. Ljubljana, Gospodarski vestnik: 735 str.

Konferenca Združenih narodov o človekovih naseljih - Habitat II. (1996, Carigrad),
Svetovni zbor mest in lokalnih uprav (1996, Carigrad). 1997. Agenda Habitat.
Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje: 177 str.

Kučan A. 1998. Krajina kot nacionalni simbol. Ljubljana, Znanstveno in publicistično
središče: 224 str.

Lynch K. 2010. Podoba mesta. Novo mesto, Goga: 225 str.

Mandič S. 1996. Stanovanjska mobilnost in izbira stanovanja: koncepti in nekaj podatkov.
<http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr21Mandic.PDF> (29.5.2011)

Mandič S. 1999. Stanovanje, kakovost življenja in spremembe v zadnjem desetletju:
Družboslovne spremembe na Slovenskem. Slovensko sociološko društvo, Družboslovne
razprave, 1999, letn. 15, št. 30/31.

Marušič J., Ogrin D., Jančič M. 1998. Krajine predalpske regije. Ljubljana, Ministrstvo za
okolje in prostor RS, Urad RS za prostorsko planiranje: 136 str.

Maslow A. 1987. Motivation and Personality. (3rd edition) New York, Harper and Row
[http://www.chaight.com/Wk%2015%20E205B%20Maslow%20-
%20Human%20Motivation.pdf](http://www.chaight.com/Wk%2015%20E205B%20Maslow%20-%20Human%20Motivation.pdf)

Mesec B. 1997. Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. Ljubljana, Visoka šola za
socialno delo: 147 str.

Musek J., Pečjak V. 1995. Psihologija. Ljubljana, DZS: 171 str.

Občina Brezovica. iObčina.
<http://gis.iobcina.si/gisapp/Default.aspx?a=Brezovica> (20. oktober 2011)

Ogrin D. 1997. Slovenske krajine. Ljubljana, DZS: 303 str.

Register nepremične kulturne dediščine. Ministrstvo za kulturo.
<http://giskds.situla.org/giskd/> (20. oktober 2011)

Sendi R. 2000. Stanovanje, kvaliteta bivanja in razvoj poselitve. Ljubljana, Urbanistični
inštitut Republike Slovenije: 46 str.

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostor/pdf/prostor_slo2020/2_4_povzetek.pdf (10.3.2012)

Seferagić D. 1988. Kvaliteta života i nova stambena naselja. Zagreb, Sociološko društvo Hrvatske: 155 str.

Valenčak P. 2003. Spreminjanje družbeno- prostorske vloge podeželja v postmodernem obdobju. Diplomsko delo. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede: 68 str.

Vnanje Gorice, 2009. Občina Brezovica

<http://www.brezovica.si/?m=pages&id=40> (20.10.2011)

Vnanje Gorice. Wikipedia.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Vnanje_Gorice (20.10.2011)

Zapušek A. 2009. Krajina kot dejavnik usmerjanja urbanizacije pri načrtovanju stanovanjskih območij. Doktorska disertacija. Ljubljana. Biotehniška fakultete, oddelek za krajinsko arhitekturo: 165 str.

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila mentorici prof. dr. Mojci Golobič za hitre korekcije in ostalo strokovno pomoč pri izdelavi diplomske naloge.

Prav tako bi se zahvalila prof. dr. Marku Poliču, ter prof. dr. Ani Kučan za komentarje in nasvete.

Hvala Sanji, Jerneju, Ale, Barbari, Lini, Tini, Vanji za pomoč, nasvete in spodbudo, predvsem pa vsem bližnjim za neizmerno potrpežljivost.

PRILOGE

PRILOGA A

ANKETNI VPRAŠALNIK

Starost

Izobrazba (označi)

- ☐ osnovnošolska
- ☐ Srednješolska
- ☐ Višješolska
- ☐ Visokošolska
- ☐ Magisterij/Doktorat znanosti

Poklic (označi)

- ☐ Samozaposlen
- ☐ Zaposlen
- ☐ Upokojenec
- ☐ Študent
- ☐ Brezposeln

Kdaj ste se preselili v stanovanjsko hišo v kateri živite sedaj?

Kakšni so bili vzroki za selitev na to lokacijo?

Koliko časa dnevno preživite v svojem okolju med tednom? (označi)

- ☐ cel dan
- ☐ del dneva (popoldan/dopoldan)
- ☐ samo prespim

Ali preživljate konce tedna doma? (označi)

- ☐ skoraj vedno
- ☐ različno
- ☐ skoraj nikoli

Katere značilnosti okolja so vas pritegnile, ko ste izbirali lokacijo svojega doma?

Kako bi s tremi besedami znancu opisali svojo sosesko?

Koliko se v vašem okolju počutite varne ?

POPOLNOMA VARNO	5	4	3	2	1	NE POČUTIM SE VARNO
--------------------	---	---	---	---	---	------------------------

Kako dobro lahko vidite, kaj se v vašem okolju dogaja?

IMAM DOBER PREGLED	5	4	3	2	1	NIMAM PREGLEDA
-----------------------	---	---	---	---	---	-------------------

Ali imate v svojem bivalnem okolju občutek, da se lahko sprostite in, da imate lahko svojo zasebnost?

SPROŠČEN 5 4 3 2 1 NESPROŠČEN

Ali se vam zdi vaša stanovanjska soseska urejena in vzdrževana?

VZDRŽEVANA 5 4 3 2 1 ZANEMARJENA

Ali se počutite povezani z okolico in imate občutek, da pripadate temu prostoru?

PRIPADAM 5 4 3 2 1 POČUTIM SE
KOT TUJEC

Naštejte nekaj elementov, ki so značilni za vaš kraj (okolje)?

Ali se vam zunanji javni prostori, ki so namenjeni vsem stanovalcem, zdijo dovolj prijetni in uporabni?

PRIJETNI IN 5 4 3 2 1 NEPRIJETNI,
UPORABNI NEUPORABNI

Kako pogosto uporabljate te skupne prostore ?

ZELO 5 4 3 2 1 SKORAJ NIKOLI
POGOSTO

Ali obiskovalci, ki prvič pridejo k vam, hitro najdejo pot do vas, oziroma ali se vam zdi, da se je možno v vašem bivalnem okolju enostavno orientirati?

LAHKA 5 4 3 2 1 TEŽKA
ORIENTACIJA ORIENTACIJA

Ali se vam zdi da je v bližnji okolici še veliko koticikov, ki jih želite raziskati?

VELIKO	5	4	3	2	1	NI TAKIH KOTIČKOV
--------	---	---	---	---	---	----------------------

Ali se vam zdi vaš kraj (okolje) pestro in zanimivo, vzpodbudno?

PESTRO, ZANIMIVO	5	4	3	2	1	PUSTO, DOLGOČASNO
---------------------	---	---	---	---	---	----------------------

Ali doživljate vašo okolico kot lepo?

ZELO LEPO	5	4	3	2	1	GRDO
-----------	---	---	---	---	---	------

Naštejte lastnosti vaše okolice, zaradi katerih se vam zdi ta lepa?

Se vam zdi da so hiše in ostali grajeni elementi v naselju skladni z ostalo okolico?

POPOLNOMA V SKLADU	5	4	3	2	1	SPLOH NISO V SKLADU
-----------------------	---	---	---	---	---	---------------------